

Møte for lukkede dører
onsdag den 23 oktober 1946 kl. 9.

President: Natvig Pedersen.

Dagsorden:

Innstilling fra finans- og tollkomiteen om opptakelse av kreditt i Export-Import Bank, Washington, på 50 mill. U.S.\$ (innst. S.L.).

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet holdes for lukkede dører.

Stranger: Jeg har ingen bemerkning å gjøre til at denne sak behandles for lukkede dører i første etappe. Jeg sikter dermed til den redegjørelse som finansministeren vil gi. Det er rimelig at den blir gitt i lukket møte. Men jeg vil bare få uttalt at jeg går ut fra at når han har gitt sin redegjørelse, vil det være adgang til å votere over hvorvidt møtet skal fortsette som lukket eller som offentlig møte.

Presidenten: Presidenten er enig i at det må være anledning for representantene, etter at finansministerens redegjørelse er gitt, til å ta opp spørsmålet om møtet for lukkede dører skal heves og den videre behandling av saken skal foregå for åpne dører. - Presidentens forslag ansees for vedtatt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet, likeså ekspedisjonssjef Christian Brinch og byråsjef John Nielsen fra Finansdepartementet. Videre foreslår presidenten at en representant for hver av Oslo-avisene og en representant for pressebyråene gis adgang til møtet under de vanlige vilkår. - Presidenten anser det for vedtatt.

Det foreligger en permisjonssøknad av 22 oktober 1946 fra representanten *Lersbryggen*:

«Undertegnede søker herved permisjon på grunn av sykdom. Varamann bedes innkalt.»

Etter forslag av presidenten besluttet enstemmig:

1. Saken behandles straks.
2. Søknaden innvilges.
3. 2nen varamann, lærer Jakob *Solerød*, innkalles for å møte inntil vararepresentanten fru Agnes Amundsens funksjon for representanten Bettum opphører.

Presidenten: Den innkalte varamann for Akershus fylke, sokneprest Hartvig Caspar *Christie*, har tatt sete.

Saken i sin alminnelighet ble undergitt debatt.

Statsråd Brofoss: For å kunne få et tallmessig grunnlag for vurderingen av spørsmålet om hvorvidt en bør akseptere tilbudet om kreditt på 50 mill. dollars i Export-Import-Banken, har Finansdepartementet foretatt en del beregninger over våre valutabeholdninger i dag og over det sannsynlige valutabehov for tiden framover til 1948-49. Det sier seg selv at disse beregninger er bygd på en rekke uvisse forutsetninger, men de tør likevel ha sin verdi som grunnlag for vurderingen. Jeg vil med engang be om unnskyldning fordi jeg må gå ganske meget i detalj, men jeg tror det er nødvendig å klargjøre stillingen litt før vi begynner å drøfte saken i dens alminnelighet.

Pr. 25 september i år hadde vi disse beholdninger av dollar og gull: I Norges Bank i verdipapirer 24,6 millioner, gullreserve utenom seddeldekning 31 millioner, anbrakt for Finansdepartementets regning i gull 20 millioner, statens beholdning av egne dollarlån 15 millioner, Nortraship 18,3 millioner, Innskudds- og trekkkontoret 12 millioner og rederne 25 millioner, d.v.s. inklusive beholdningen av «nye» dollar som vi kaller dem, inntjent ved løpende frakter, og «gamle» dollar, inntjent før 1940. Til sammen blir dette 146 millioner dollars eller gull som når som helst kan omgjøres til dollar.

Til disse beholdninger kan vi også regne noen private tilgodehavender i Amerika, men jeg tror vi gjør rettest i ikke å regne med betydelige beløp her, så de er satt ut av betraktning.

Vår vesentligste tilgang på dollarvaluta skriver seg fra flåtens nettofrakter, som anslåes til mellom 35 og 40 mill. dollars pr. år. De fleste kyndige regner med at fraktmarkedet ikke vil holde seg i fremtiden. Men selv under forutsetning av at det holder seg, vil flåten i en 3-årsperiode fram til utgangen av 1948 gi en nettoinntekt på ca. 90 millioner dollar. Hvis vi også tar med den kreditt på 16 millioner som Norges Bank har oppnådd, vil en da kunne regne med å ha 250 millioner dollar til disposisjon for denne periode. En har da regnet med eksporten som fradrag i det importoverskudd en alltid må regne med i dollar.

Behovet for dollar er beregnet slik at vi legger til grunn det importprogram som Forsyningsdepartementet har stillet opp, og som statsråd Torp kan redegjøre nærmere for, og som bygger på et importoverskudd på 300 millioner i kroner i årene 1947-48. For resten av 1946 og for 1947 og 1948 vil utgiftene bli 800 millioner kroner eller 160 millioner dollar. Til det kommer en rekke poster, nemlig til det internasjonale valutafond 12,5 mill. dollar, skipsforpliktelser i Amerika for kjøp av skip fra Maritime Commission på 70 millioner dollar, som er det som det forhandles om. Det vil betinge et utlegg i kontanter med én gang og i avdrag i 1946-47-48 på tilsammen 40 millioner dollar. I Sverige må vi dekke kontant-terminene på

skipsbyggingskontrakter, alt i dollar, med 8 millioner dollar. I Italia må vi dekke våre skipskontrakter med 3,6 millioner dollar og i Holland og Danmark med 7 millioner dollar. Så har vi tillegg for reserve til nykontraheringer og kjøp, reparasjoner, ialt 20 millioner dollar, et anslag som jeg anser for meget lavt. Da kommer vi tilsammen opp i 78 millioner dollar på våre skipsbyggningskontrakter. Overfor Sverige må vi dekke våre underskudd på betalingsbalansen med dollar. Sverige aksepterer bare dollar og gull. Vi kan der regne med utlegg på ca. 20 millioner dollar for 1947-48, og for Schweiz - som på samme måte bare aksepterer gull og dollar - 8 ½ million dollar. For Belgia hvor vi hittil har hatt eksportoverskudd, må vi regne med å få importoverskudd etterhvert som landet blir leveringsdyktig, og må regne med 10 millioner dollars, og for andre land - uten at jeg behøver å spesifisere dem - regner vi en utgift på 10 millioner dollars. Til avdrag på statsgjeld og kommunale gjeldsforpliktelser regner vi 20 millioner dollars for 1947-48. Så har vi en post som enda er uoppgjort, nemlig leveringen av det som vi har kalt «Civil Affairs»-varer, de varer som amerikanerne og engelskmennene bragte med seg hit etter frigjøringen. Vi regner med at vi der skal slippe med en utbetaling på mellom 5 og 10 millioner dollars, og det er mulig at vi kan få dette beløp refundert, ja, det er ikke bare mulig, men høyst sannsynlig. Hvis vi imidlertid må ut med kontanter der, må vi ihvertfall ut med 5-10 millioner dollar. Samme usikkerhet knytter seg forsåvidt til militærinnkjøpene, hvor vi kanskje kan regne med å få kreditter, men hvor vi har ført opp 10 millioner dollar.

Hvis en summerer sammen disse hovedpostene som jeg her har nevnt, vil det stille seg slik:

Underskudd ved varebytte	ca. 160 millioner dollar		
Betaling av valutafondet	« 12	«	«
Skipsbygging - eksklusive			
Sverige -	« 80	«	«
Dekning av betalingssaldi over-			
for andre land	« 45	«	«
Gjeldstjenesten	« 20	«	«
Civil Affairs	« 5	«	«
Militærkjøp	ca. 10	«	«
Tilsammen	<u>ca. 332 millioner dollars</u>		

Beholdning og tilgang gjennom			
valutainntekt og for øvrig	ca. 250	«	«
Udekket	ca. 80 millioner dollars		

Hvis en kan regne med å få kreditt for Civil Affairs-kjøpene og militærkjøpene, skulle beløpet bli 65 millioner dollars udekket. På den annen side må en være klar over at en da har bygget på forutsetningen om at en bare skal bruke 90 millioner dollars til ytterligere kjøp av tonnasje. Etter de beregninger som handelsministeren fremla under

finansdebatten for nylig, vil det bety at en ligger 600 millioner i norske kroner eller 120 millioner i dollar under det som kreves for å bygge flåten opp til det den var i 1940. Jeg vil også si som min personlige mening at det er en for gunstig forutsetning at flåten skulle seile inn de samme fraktinntekter. Personlig vil jeg derfor være tilbøyelig til å sette dette underskuddet til nærmere 100 millioner dollars ved utgangen av 1948.

En har foretatt en tilsvarende beregning for pundvalutaens vedkommende, og har der under forutsetning av at det ikke skjer ytterligere kjøp av tonnasje, kommet til at pundreservene vil være oppbrukt midt i 1949, selv med de nåværende gunstige konjunkturer for vår eksportnæring.

En særlig oppmerksomhet fortjener betalingsforholdene til Sverige. En har i den oppstilling jeg gjenga, regnet med et nettoutlegg på 28 millioner dollar til Sverige for 1947-48. En må her være oppmerksom på at vi vanligvis alltid har hatt underskudd på varebyttet med Sverige, og at balanse i betalingsforholdet er oppnådd ved dekning gjennom valutainntekter overfor andre land. Sverige, som for øvrig ikke er medlem av det internasjonale valutafond, aksepterer ikke annet enn gull eller dollar, og en gjør rettst i å regne med at dette synspunkt ikke vil bli endret i den periode vi her taler om. Forholdet overfor Sverige er nå ytterligere komplisert gjennom de store bestillinger av skip for tilsammen 670 millioner svenske kroner. Av dette beløp gjenstår ubetalt ca. 480 millioner kroner. En har ikke kunnet foreta en nøyaktig fordeling på de enkelte år for de siste bestillinger, men en oppstilling av mars måned i år som bygger på kjøp på det tidspunkt for 610 millioner, gir følgende tall: En må i 1948 betale 35 millioner svenske kroner, i 1949 50,8 millioner, i 1950 64 millioner, i 1951 61 millioner, for deretter å falle til 49 millioner i 1952, 30 millioner i 1953 og 15,6 millioner i 1954. For disse kjøp og bestillinger er det avtalt at vi skal betale halvparten under kontraktstiden, mens halvparten skal betales etterpå i løpet av 5 år.

Det er klart at vi må ta disse fremtidige forpliktelser i betraktning når vi skal vurdere vårt behov for valuta, og ikke bare se fram til 1948, men helt frem til 1954, da en regner med at denne skipsgjelden er oppgjort. Det er mulig, kanskje også sannsynlig, at en kan finne en ordning med Sverige om en forlengelse ved en fundering av disse skipskredittene. Men selv om en kan regne med en slik fundering, må en ta i betraktning de betydelige beløp til renter og avdrag som allikevel vil påløpe.

Jeg anser det gitt at selv med alle de forbehold som en bør ta overfor slike beregninger, er det klart at en vil måtte påregne betydelig utenlandsk gjeldsstiftelse for å kunne nå våre gjenreisningsmål. Det følger så å si automatisk av det forhold at assurancebeløpet for de tapte skip ikke dekker stort mer enn halvparten av gjenanskaffelsesomkostningene, det vil si at en må skaffe

bortimot 1 ½ milliard norske kroner i utenlandsk valuta utover det som skipsassuransene gir.

Jeg vil gjerne tilføye at vi hittil har ført en til dels meget restriktiv importpolitikk, slik at forbruket har vært holdt betydelig nede, og mer nede kanskje enn i de fleste andre land som vi pleier å sammenlikne oss med. Jeg skulle anta at en slik politikk vil by på større og større vanskeligheter ikke bare internasjonalt, men også overfor den alminnelige forbruker i dette land. Det er dessuten en overmåte dristig forutsetning å bygge på at de nåværende gunstige konjunkturer for våre eksportnæringer skal holde seg.

Etter det jeg har sagt om at vår pundvalutareserve sannsynligvis er uttømt innen midten av 1949, har det liten betydning å drøfte mulighetene for konvertering av våre pundtilgodehavender i dollars. Mitt syn på en slik konvertering er at en bare i en liten utstrekning kan regne med å kunne konvertere våre eldre tilgodehavender i dollars. Det en kan regne med, er at et eventuelt overskudd på den løpende betalingsbalanse likeoverfor England og de andre pundland kan disponeres i dollars, men det en sikkert ikke kan regne med, er å få konvertert våre løpende brutto pundinntekter i dollars, og så dekke våre kjøp i pundlandene med pund. Under enhver omstendighet må en se bort fra muligheten av å oppta lån i pund og få disse konvertert i dollars.

Når en ikke kan regne med en slik konvertering som en avgjørende utvei, må en se på mulighetene for å oppnå andre kreditter i Amerika på akseptable vilkår som jeg senere skal komme tilbake til. I det internasjonale valutafond kan en, etter å ha innbetalt 12,5 mill. dollars, som er regnet med som utgift i beregningen, trekke valuta motsvarende 50 mill. dollars. Bare en del av dette beløp kan imidlertid påregnes disponert i dollarvaluta. Det er jo en forutsetning for fondets operasjoner at vedkommende land først skal bruke sine egne reserver av valuta før det kan trekkes på fondet. De fleste land vil være i den situasjon at de med en gang må trekke på fondet fordi de ikke har valuta, og spesielt ikke dollar-valuta. Følgen av dette igjen vil være at det blir knapphet på dollar i fondet, og dermed vil dollaren bli erklært for knapp og rasjonering må foretas. Når vi først har måttet bruke vår dollar-reserve, er det sannsynlig at vi da bare kan regne med å få en liten del i dollars, altså en relativt meget mindre andel i dollars enn de andre land som kan begynne å trekke med en gang fordi de ikke har noen reserver.

I denne forbindelse er det ganske særlig verd å merke seg at Sverige ikke er tilsluttet det internasjonale valutafond, så det kan ikke trekkes svenske kroner gjennom fondet. Det kan altså bare skaffes svenske kroner ved gull og dollars. Etter mitt skjønn er det liten grunn til å tro at Sverige med det første vil slutte seg til fondet. Det har fra ledende svensk hold vært uttalt at landet ønsker å bruke

sin frihet til å regulere prisnivået gjennom valutaoperasjoner i samsvar med den politikk som den interne situasjon skulle tilsi. En har jo det ferske eksempel på dette i den foretatte oppskrivning av den svenske krone. De synspunkter som der har vært hevdet fra svensk hold, står jo stikk i strid med de tanker som det internasjonale valutafond bygger på, og da kan jeg vanskelig tenke meg at Sverige vil kunne gå inn i fondet i den nåværende situasjon.

Så er det spørsmål om andre former for dollar-kreditt i Amerika. Finansdepartementet har i lengere tid drøftet med våre vanlige bankforbindelser i New York mulighetene for konvertering av våre eldre lån eller for opptagelse av et nytt statslån. Etter det inntrykk jeg selv fikk i De forente stater i september, tror jeg at det kanskje kan være visse muligheter for at vi kan legge ut et nytt 10 års statslån på 20 mill. dollars til en effektiv rente av 3,4 eller 3,5 %. Hvorvidt et slikt lån vil kunne lykkes etter at en rekke land ikke har lyktes med sine forsøk, og enda mer hvorvidt det kan lykkes i fremtiden å legge ut tilsvarende lån, avhenger både av den amerikanske handelspolitikk og enn mer av den amerikanske utenrikspolitikk, og for øvrig av hele den utenrikspolitiske situasjon i verden. Det lar seg ikke nekte at for de private långivere som det her er tale om, spiller det atskillig rolle at de anser Norge for å ligge geografisk slik til at vi så å si automatisk vil bli innblandet i fremtidige kriger i Europa. Det spiller ingen rolle hvorledes vi vurderer dette, og om vi mener dette syn er riktig. Dette syn gjøres gjeldende av dem som skal foreta utlånene, og det er avgjørende. En gunstig utenrikspolitisk utvikling kan altså gi oss sjanser for slike lån, og det står jo fritt for denne forsamling å vurdere utsiktene i så måte.

Etter de opplysninger en har klart å skaffe i Finansdepartementet, har private norske redere oppnådd private kreditter i amerikanske banker og finansinstitutter for tilsammen 26 mill. dollars til kjøp av nye skip. Mangelen ved disse kreditter er at de er meget kortsiktige, nemlig på 5 år med betaling av 20 pst. avdrag pr. år med en meget usikker mulighet for senere forlengelse f.eks. etter 3 år. Kredittperiodens lengde er i det hele tatt et av de problemer en møter ved opptagelse av lån i amerikanske banker og finansinstitutter. Disse er meget innstilt på svært kortsiktige lån og spesielt er dette tilfelle etter bankkrakkene i 1930-årene. Det er så å si ingen mulighet for privat kreditt ut over 5 år. Et annet punkt av interesse er videre at realkredittrenten - dvs. pantelånsrenten - i Amerika er relativt høy sammenliknet med andre låneformer. Til tross for et ellers lavt rentenivå må en på et pantelån på 5 til 20 års løpetid betale renter på 3 ¼ til 5 pst. De amerikanske banker er lite vant med skipskreditter, og har vært tilbøyelig til i drøftelsene om slike kreditter å ville likestille disse med pantelån i fast eiendom. Det har derfor vært meget vanskelig å drøfte de lånerenter som vi kan tenkes å akseptere, nemlig mellom 3 og 3 ½ pst. Når enkelte redere

har oppnådd kreditter på vilkår som 3 ½ pst. rente på 5 år, er grunnen ikke minst den at bankene håper på å få biinntekter ved at de forretningsforbindelser som herved innledes, også skal gi inntekter i form av provisjoner senere. Det dreier seg der om utgifter som vi fremfor alt søker å unngå å få i dollar, og det er også grunn til å forsøke å sørge for at disse utgifter blir i norske kroner og tilfaller norske institusjoner.

Jeg vil få lov å tilføye at disse private henvendelser til amerikanske banker ikke alltid har vært så heldige. Jeg kjenner et spesielt tilfelle hvor en liten bank har søkt kreditt som overstiger bankens egenkapital og dermed for øvrig også er i strid med norsk banklovgivning. Jeg vil tilføye med en gang at dette er en ren unntagelse, men det har vært en viss utglidning slik at departementet gjerne ønsker å ta hånd om dette for ikke å ødelegge den anseelse vi ellers har i Amerika som en god debitorstat. Jeg vil også sterkt fremholde at det er bare et fåtall meget velrenommerte firmaer som på denne måte kan regne med å få kreditt. Jeg anser det i hvert fall bort imot utelukket at norske industribedrifter kan få lån på dette grunnlag til nye investeringer. Vanskelighetene med å skaffe private kreditter er illustrert ved den nye proposisjon som Handelsdepartementet har lagt fram om statsgaranti for kreditt i Maritime Commission i forbindelse med ytterligere skipskjøp, slik at garantiansvaret nå er kommet opp i 33,75 millioner dollar.

Tilbake står da muligheten for lån i Den internasjonale gjenoppbyggingsbank. Det har vært litt uklart hvorledes denne bank skulle operere. Det har vært sagt at banken bare skulle gi kreditt til land som ikke på annen måte kunne oppnå kreditter. Det skulle da bety at vi må forsøke å få andre lån før vi prøver oss i banken. Under enhver omstendighet vil dette bety at banken bare vil få de dårlige lånsøkere. Dette vil etter mitt skjønn medføre at de vilkår banken selv må låne til i amerikansk marked, må bli betydelig dårligere enn de vilkår som de bedre stillede land kan oppnå direkte i det samme marked. Det har vært uttalt overfor meg at en måtte regne med at banken måtte betale en rente ihvertfall bortimot 3,5 til 4 pst., og til det kommer da det tillegg som banken skal beregne til dekning av sine administrasjonsomkostninger og mulige tap. Det har vært nevnt et tillegg på ¾ pst., som skulle bety en samlet effektiv rente på mellom 4 og 5 pst.

De beregninger som jeg her har nevnt, gir kanskje et langt annet bilde og resultat enn det inntrykk en får av de tall som vår handelsstatistikk i dag viser. Disse tallene synes jo å vise at vi hittil i 1946 har hatt et importoverskudd på ca. 360 millioner kroner, som oppveies av handelsflåtens inntekter. Men det avgjørende her er de betalinger vi må regne med i tiden inntil de store skipskjøp kommer inn i importstatistikken. Jeg skal ikke ta opp det omdiskuterte point fra finansdebatten om hvilken betydning dette har for kjøpepresset, men jeg må få understreke sterkt

at en ikke må feste seg ved det overflateinntrykk som importstatistikken i dag kan gi, idet den ikke avspeiler våre forpliktelser som følge av våre skipskjøp og nykontraheringer av tonnasje.

Vår utenrikshandel viser fortsatt den samme tendens til inntekter i pund, mens kjøp må foretas i dollar. Da det ved nykontraheringer av skip i dollarvaluta stilles krav om bortbefraktning i dollar på lengere certeparti, synes enkelte å ville hevde, således også Rederforbundet i en henvendelse av 4 oktober i år, at rederne kan skaffe valuta til dekning av renter og avdrag på skipsgjelden gjennom sine fraktinntekter. Derved binder en imidlertid de fremtidige valutainntekter, og hva skal en da betale denne importen med i dollar? Jeg er enig med mindretallet i dets uttalelse om at disponeringen av valuta må skje etter en helhetsvurdering av prioritetsordenen mellom importbehovene, slik at en ikke uten videre kan reservere valutainntekter for en enkelt næring, selv om skipsfartsnæringen selvsagt vil ha en meget høy, kanskje den høyeste prioritet. Jeg anser det således ganske utvilsomt at hvis en skal gjennomføre tilnærmedesvis det skipsbyggingsprogram som en bør stille opp, og hvis en skal gjennomføre noe av det gjenreisingsprogram en ellers vil stille opp, så vil en få et meget sterkt behov for store kreditter i Amerika. Om en på grunn av den skipsfartsklausul som jeg skal omtale, må gå imot lånet, så må en være klar over konsekvensene. En må da være villig til å akseptere reduksjonen av vår import i de land hvor vi nå må betale i dollar.

Jeg har i og for seg ikke noe å bemerke til flertallets betraktninger over det prinsipielt uheldige i å måtte akseptere en klausul av den art det her er tale om. Klausulen strider ikke bare mot våre spesifikke interesser som skipsfartsnasjon, men den står i åpenbar strid med de prinsipper som De forente stater ellers forfekter på handelspolitikken område og som de gjør seg til talsmenn for nå på handelskonferansen i London. Til tross for denne åpenbare motstrid mellom liv og lære på amerikansk side, vil jeg dog ikke kunne forsvare å si at en kan regne med at denne klausul vil falle bort, hvis Amerikas synspunkter i handelspolitikken ellers blir de herskende. Hva jeg tror en kan si, er at på grunn av Amerikas dominerende stilling som det eneste virkelig leveransedyktige land i dag, vil det sørge for at andre land ikke får sjanse til å gjøre en tilsvarende klausul gjeldende. Jeg tror heller ikke det er riktig å legge for sterk vekt på de antydde tilsagn fra amerikansk side om en lempelig bruk av klausulen. Svært meget avhenger, som jeg allerede før har nevnt, av den fremtidige utvikling både på handelspolitikken og utenrikspolitikken område. I tilfelle av at Stortinget skulle godkjenne proposisjonen, vil en ved overgivelse av svaret, sterkt fremholde at vi går ut fra som gitt at de tilsagn som har vært antydde fra amerikansk administrasjons side, vil bli opprettholdt.

I diskusjonen om betydningen av klausulen, vil jeg meget sterkt understreke et moment som ikke er kommet frem tilstrekkelig i drøftelsene og som etter mitt skjønn er avgjørende. Det er at andre land som er våre kunder i skipsfarten, har akseptert låneavtaler med denne klausul og dermed forpliktet seg til å bruke amerikanske skip i fart, hvor kanskje Norge hittil har hatt inntektene.

Jeg skal ikke legge for stor vekt på det lån som vi opptok vinteren 1940 på 10 millioner dollar. Kreditten er aldri blitt brukt og er heller ikke forelagt Stortinget. - Jeg går ut fra at statsråd Torp kan redegjøre litt nærmere for den kreditt om nødvendig. Men den innebar i og for seg en prinsipiell aksept av denne klausul.

Det er, som flertallet bemerker, den prinsipielle side som teller mest. For faktisk er forholdet at vi i dag er nødt til i atskillig utstrekning å bruke amerikanske skip. Med et regulert fraktmarked som i dag betyr det heller ikke noe vesentlig øket utgift. Det som flertallet i komiteen i tilslutning til Rederforbundet hevdet om høyere amerikanske frakter, vil derfor vesentlig ha interesse om den nåværende internasjonale kartellering av skipsfarten opphører. Jeg tør ikke ha noen særlig mening om hvorvidt kartelleringen vil fortsette, men peker på at skal Amerika med sine høye lønninger konkurrere i skipsfart, forutsetter dette utvilsomt at det skapes internasjonale overenskomster som kan holde fraktene oppe på det nivå som amerikansk skipsfart trenger.

Når jeg skal vurdere for og imot i denne sak, altså skadevirkningene av at vi ikke får de varer som en kreditt kan gjøre det mulig for oss, mot de enda mer uvisse skadevirkninger av vår aksept av klausulen, må jeg slutte meg til mindretallets standpunkt når det kommer til det resultat at en må sette behovet for varer fra De forente stater og andre dollarland over betenkelighetene som knytter seg til klausulen. Det er som jeg før har sagt, ikke i og for seg kreditten som har sånn betydning og som egentlig avvises, men de varer som vi nå bare kan få kjøpt i De forente stater eller i land som bare godtar dollar, f.eks. Sverige. Jeg kan ikke lett påta meg ansvaret for at en framtidig finansminister - for å bruke hr. Smitt Ingebretsens uttrykk fra finansdebatten - skal måtte «stå med hatten i hånden» hos bankfirmaene i New York og akseptere de vilkår som da måtte bys. En vil der stå overfor rent forretningsmessige interesser som neppe vil betenke seg altfor sterkt på å utnytte den tvangssituasjon som vi da kanskje vil være kommet opp i. Vi har erfaring fra før om hva dette betyr. Jeg kan bare minne om valutalånene i 1920-årene, spesielt lånet av 1924, hvor vi måtte akseptere 6 pst. rente og en utleggelseskurs av 82, det vil si en effektiv rente på mellom 8 og 9.

Jeg føler meg derfor temmelig overbevist om at mindretallet har rett når det hevder at vi vil stå langt sterkere i forhandlinger om lån på annen basis, om vi har kreditten å falle tilbake på, enn om vi står uten en slik

reserve. Det er i denne forbindelse grunn til å understreke mindretallets bemerkning om at det her dreier seg om en kredittopsjon som vi ikke er tvunget til å bruke, annet enn på den måte at om vi vil bruke den, må det være skjedd innen utgangen av 1948. Det er en selvsagt forutsetning, og som mindretallet har gitt uttrykk for, at Regjeringen om den får bemyndigelsen, ikke vil bruke den med mindre den anser andre utveier for stengt. Det er også selvsagt at Regjeringen fortsatt vil arbeide med å få kreditter på annen basis.

Det har i diskusjonen utenfor Stortinget vært nevnt en del om at vi ved å ta et slikt lån kommer i avhengighetsforhold til et annet land. Dette synspunkt er vel imøtegått i og med det jeg har sagt, at det er ikke kreditten i og for seg som er avgjørende, men behovet for de varer som bare kan kjøpes i De forente stater eller i land som bare aksepterer dollar som betaling. Jeg peker også på at alle krigførende land har søkt kreditter i De forente stater og spesielt i Export-Import-Banken. Dette gjelder bl.a. også Sovjetsamveldet, som etter å ha fått kreditter på ca. 10 milliarder dollar, nå har søkt kreditter på 4-5 milliarder, såvidt jeg har forstått. Ut fra det synspunkt at det er varene vi ønsker, må de som måtte gå imot lånet, være villige til å akseptere konsekvensen av at de ikke får varene. Det kan bety mindre skipstonnasje og fremfor alt mindre av andre varer. Jeg går nemlig ut fra at ingen tør gjøre seg særlige forhåpninger om at vår eksport i 1947/48 skal kunne bli vesentlig høyere enn den er i dag, selv om vi kanskje kan regne med å få større avvirkning av skogen og dermed mer råstoff til treforedlingsindustrien. Som jeg flere ganger har framholdt tidligere, tror jeg at vi snart vil måtte regne med et prisomslag som kanskje i ganske særlig grad vil slå ut overfor de norske varer som fisk og treforedlingsprodukter.

De som måtte tale og stemme imot lånet, må derfor etter mitt skjønn være forpliktet til å uttale seg om hvilke varer de anser unødvendige for oss, med andre ord på hvilke områder vi nå skal knipe inn i vår importpolitikk. Det går i hvert fall ikke an hva enkelte aviser har gjort, på et sted i avisen å skrive mot aksept av lånet, og på et annet sted i avisen å tale om lempning i importrestriksjonene, slik at våre valutareserver skulle forsvinne enda hurtigere. Jeg tror at en avvisning av dette lån vil få meget skadelige konsekvenser for vår gjenreisingspolitikk, som jeg da anser det ikke vil være mulig å føre etter de planer som tidligere er antydnet. Jeg kan her støtte meg til en uttalelse av direktør Brunæs i Industriforbundet i «Morgenbladet» for 15 oktober i år, hvor han uttaler fra Handelskonferansen i London, at dollar og dollarvaluta fremdeles er flaskehalsen for Norge.

Jeg tillater meg å anbefale at mindretallets innstilling bifalles.

Presidenten: Hr. Stranger har bedt om ordet til sakens videre behandling.

Stranger: Stortingets medlemmer har nu hørt finansministerens grunner for tilråding av låneavtalen, og vi har fått interessante opplysninger om det sannsynlige valutabehov, valutareserver og sannsynlig tilgang for årene 1946-48. Jeg kan ikke - etter finansministerens saklige redegjørelse - forstå annet enn at Stortinget bør kunne behandle denne sak i åpent møte. Stortingets medlemmer kan gjøre bruk av opplysningene i nødvendig utstrekning og sikkert uten at vesentlige interesser på noen måte skades. St.prp. nr. 91 er ikke fremsatt som hemmelig proposisjon, likesom den opprinnelige fullmakt - som det altså hittil ikke har vært nødvendig eller hensiktsmessig å gjøre bruk av - er gitt den 31 august 1945 ved kgl. resolusjon. Saken har vært atskillig diskutert mann og mann imellom, som naturlig er, og vi har endog opplevd at innstillingen, som er hemmelig innstilling i dokument nr. 89, allerede er offentliggjort, og også kommentert i enkelte aviser. Jeg mener derfor at saken er best tjent med offentlig behandling, som vil avskjære uheldige kommentarer, formodninger og gjetninger. Etter mitt skjønn skal det i det hele tatt meget sterke grunner til for at en hemmelig behandling skal besluttet, og jeg går også ut fra at Stortinget er enig i det prinsipp at det bør være størst mulig offentlighet, og ikke minst i tider som dem vi nu gjennomlever.

Det vil sikkert kunne innvendes fra mindretallet i komiteinnstillingen at det til en viss grad vil kunne bli hemmet i bruken av sine argumenter, f.eks. i forbindelse med valutabehovet. Men dette er jo gjenstand for vurdering, og det rammer selvsagt begge komitefraksjoner. Og endelig vil sikkert en sak som denne gjennom debattens deltagere kunne bringes inn i et leie som fullt ut forsvarer offentlig behandling. - Jeg tillater meg derfor å foreslå at det lukkede møte heves og at møtet settes igjen for åpne dører.

Presidenten: Presidenten kan ikke dele hr. Strangers oppfatning av forhandlingsmåten. Etter presidentens oppfatning er denne sak så vanskelig og så alvorlig at det må være av betydning at Stortingets medlemmer kan uttale seg helt fritt, uten derved å risikere på noen måte å skade landets interesser. Av den grunn må presidenten fastholde forslaget om at saken blir behandlet for lukkede dører. Det er riktig dessverre, som hr. Stranger nevnte, at der er skjedd et diskresjonsbrudd av et av Stortingets medlemmer - det vil bli behandlet i presidentskapet - men det endrer ikke det forhold at det under behandlingen her sikkert vil være behov for å nevne og omtale forhold som det ikke er ønskelig å la tilflyte offentligheten.

Lid (komiteens formann): Jeg vil støtte presidentens forslag om at møtet fortsatt holdes for lukkede dører. Denne sak har vært drøftet nokså inngående i finanskomiteen, også når det gjelder behandlingsmåten. Det er jo litt ekstraordinært at man behandler en offentlig proposisjon for lukkede dører. Forholdet er imidlertid at da vi drøftet saken i finanskomiteen, ble vi snart klar over at en av de faktorer som var avgjørende, var vurderingen av vårt fremtidige behov for utenlandsk valuta, bl.a. dollarvaluta. Vi måtte ha full klarhet over de beregninger som Finansdepartementet her hadde gjort, som et utgangspunkt for det standpunkt en skulle ta til denne sak. På den annen side er det nettopp disse ting som det ikke er i samsvar med Norges interesser å omtale offentlig. Dermed er vi kommet i den situasjon som vi er i i dag. Jeg mener at Stortinget må ha krav på, når det gjelder ordskiftet om denne sak, å få uttale seg fritt og få alle opplysninger frem uten at man skal være engstelige for å gå utover en ramme som vil skade Norges interesser. Jeg kan ikke skjønne at dette med å holde møte for åpne dører skal gjøres til et prinsippsspørsmål. Prinsippet må jo være at Stortinget mest mulig skal kunne drøfte åpent og fritt de saker det gjelder, og jeg mener at dette er en typisk sak hvor der er grunn til å holde møte for lukkede dører.

Statsråd Brofoss: Jeg vil bare få lov til å si et par ord om hvilke punkter som departementet er engstelig for skal komme under offentlig debatt. Vi skal ha forhandlinger med England i januar eller i april om konvertering av våre pund-tilgodehavender til dollar. Vi skal ha forhandlinger i Sverige om våre fremtidige betalingsforhold og om konvertering av skipspantekreditten til langsiktig kreditt. Argumentene her vil neppe være de samme på begge sider, og vi ønsker derfor ikke at de vi skal forhandle med, skal få mer direkte opplysninger enn de som er offentlig tilgjengelige, nemlig av våre beholdninger i dag av valuta. Slike detaljerte tall som jeg her har gitt, kan derfor ikke fremlegges offentlig.

Jeg skal ikke uttale meg om hvorvidt dette er til hinder for at debatten ellers er offentlig, men disse punkter vil jeg gjerne få fremheve.

Jeg nevner også at i forhandlingene med amerikanske banker vil det være utmerket å kunne vise til våre reserver og si: Vel, vi kan vente om nødvendig, slik at det er klart at vi ikke er i en tvangssituasjon, hva vi heller ikke er og heller ikke kan påregne å bli i første omgang. Jeg vil også understreke at det jeg har sagt om hva amerikanske bankfolk har uttalt til meg om at de ikke er så innstilt på å gi lån til Norge, fordi vi ligger geografisk sett til som vi gjør, - er ting som er gitt meg under forutsetning av at dette ikke skal brukes offentlig.

Hognestad: Jeg vil henstille til hr. Stranger å ta forslaget tilbake. Etter det finansministeren har sagt, og etter den grunngeving som finanskomiteens formann har gitt for mindretallets standpunkt, synes jeg at det er riktig at saken blir behandlet for stengte dører.

Så vil jeg bare påtale at en hemmelig innstilling blir brukt og offentliggjort før den behandles i Stortinget. Det gjelder en leder i «Stavanger Aftenblad» sist lørdag. Jeg skal ikke referere annet enn slutten, så kan Stortingets medlemmer selv dømme hvorledes redaktøren utnytter denne situasjon:

«Heldigvis ser det ut til at Stortingets finanskomite har sikrere nasjonale instinkter enn Finansdepartementets ledelse. Enda foreligger ikke innstillingen. Men en vet at komiteen har delt seg i et flertall og et mindretall, og at flertallet går mot regjeringens forslag. Det er arbeiderpartiets Hognestad og Westerlund som ikke vil gå med partiets representanter forresten og dermed skaper dette flertallet. Ære være dem for det! Kommunistenes formann Løvlien tok allerede under budsjettordskiftet skarpt avstand fra det amerikanske kravet. Alle de andre partiers menn er like enige om å avvise det.» Dette var bare en del av det som redaktør Oftedal har tillatt seg å skrive om en hemmelig innstilling. Jeg mener at dette ikke kan gå av uten følger for vedkommende.

Moseid: Slik som denne saken ligger an, er det et annet spørsmål som kommer i forgrunnen her, og det er hvorvidt man oppnår noe som helst ved å holde debatten for stengte dører. Vi har denne saken som offentlig sak i proposisjons form, og det er allerede nevnt her at stillingen i komiteen er kommet offentlig fram. Er det da noen grunn til å tro at det vil lykkes å holde debatten skjult for dem som har interesse av å få greie på den? Etter mitt skjønn ligger det så ugunstig an som det vel kan. Er det ikke da bedre at de som skal delta i debatten, renonserer på å drøfte de tall som finansministeren har gitt, og behandler saken uten å trekke inn noe av det som vi nå alle vet gjennom finansministerens redegjørelse. Jeg skjønner ikke at det skulle være noe behov for i en offentlig debatt å komme nærmere inn på det spørsmålet. Det er opplysninger av tallmessig art som enhver kan bedømme på egen hånd. Vi behøver ikke noen veiledning her fra talerstolen om det. Og da tror jeg vi vil ha bedre utsikt til å kunne bevare hemmelig det som skal være hemmelig. Jeg for min del er nærmest av den mening at vi står oss på å ta debatten offentlig.

Stranger: Jeg ville gjerne ha kunnet imøtekomme min kollega i finanskomiteen hr. Hognestads henstilling om å trekke mitt forslag tilbake, men jeg beklager at jeg ikke kan gjøre det. Etter den meget rolige og usensasjonelle måte som finansministeren selv har lagt frem disse opplysninger på, og

den måte han i sin replikk har gitt veiledning på om hvilke punkter der advares mot som særlig ømtålelige, er jeg overbevist om at Stortingets debatt-deltagere måtte kunne innrette seg med disse bemerkninger som ledesnor. Etter at jeg har hørt min kollega hr. Hognestad sitere «Stavanger Aftenblad», er jeg enda mer overbevist om at denne debatt bør være offentlig. Og når jeg nå selv står her med et nummer av en Oslo-avis fra igår i fingrene, hvor det også står

«Må dollar-lånet oppgis? Flertall i nemnden mot å godta varesending til Norge på amerikanske skip.»

o.s.v., så er slutfasen for meg avgjørende for at jeg opprettholder mitt forslag.

Utheim: Hr. Moseid var inne på en betraktning som jeg gir min fulle tilslutning. Den proposisjon som vi behandler her i dag, er offentlig. Det er blitt ikke lite sensasjon om hele saken. Jeg anser det uheldig å holde denne debatt for lukkede dører, fordi jeg tror det ikke er mulig å holde hemmelig det som sies her i en forsamling på 150 mann. Jeg tror det vil være best for å hindre rykter om den videre debatt holdes for åpne dører. Jeg er fullt klar over at i den redegjørelse finansministeren kom med, var det enkeltheter som ikke bør meddeles offentlig. Det er vurderingen av dette som tilligger hver enkelt av oss. Det er ikke nødvendig i den åpne debatt å komme inn på de punkter som finansministeren og vi alle forstår ikke bør omtales offentlig.

En ting til vil jeg gjerne få lov til å si. Det reises her sterk kritikk mot redaktør Oftedal for en artikkel som har stått i Stavanger Aftenblad. Jeg har ikke lest Stavanger Aftenblad. Jeg hører denne artikkel stod lørdag. Da visste ingen om at det skulle være en hemmelig innstilling. Proposisjonen var offentlig. At innstillingen skulle være hemmelig, blev, så vidt jeg vet, bestemt - var det ikke mandag? Jeg vil bare si dette fordi jeg ser at redaktør Oftedal er borte i dag.

Presidenten: I anledning av de uttalelser som er kommet fra hr. Moseid og hr. Utheim, vil presidenten gjerne få si at presidenten ser det som sin plikt å foreslå den behandlingsmåte som han anser mest forsvarlig med henblikk på sakens betydning i det hele tatt. Når det reises det spørsmål om det vil være mulig å behandle en sak for lukkede dører og oppnå det som er hensikten med det, så inneholder jo det for så vidt en sterk mistillit til tingets medlemmer, til de medlemmer av Regjeringen, de representanter for departementet og de ansvarlige ledere for pressen, som har fått adgang til møtet. Dersom det er alvorlig ment - hva man må gå ut fra - reiser det i virkeligheten spørsmålet om behandlingsmåten for lukkede dører i det hele tatt. Det spørsmål kan en ikke gå inn på idag. Presidenten må fastholde sitt forslag. Etter det diskresjonsbrudd som etter

hans oppfatning har funnet sted, er fortsatt behandling for lukkede dører den mest forsvarlige behandling av en slik sak.

Hognestad: Jeg forlangte ordet nærmest for å påtale den argumentasjon som hr. Utheim kom med. Han mente at det ikke er noe gagn i å ha hemmelig møte. Fordi 150 mann kjenner til saken, er det ikke noe gagn i det. Hvis dette resonnement skal føres videre, kan vi overhodet ikke holde hemmelige møter. Det må hr. Utheim forstå. Dette å forsvare Chr. Oftedals bruk av denne innstilling, mener jeg er helt ubeføyet. Innstillingen har aldri vært avgitt offentlig, den var hemmelig fra den dag komiteen avgav innstillingen.

Lid: Jeg vil understreke det som hr. Hognestad gjorde oppmerksom på nå. Komiteen avgav innstillingen i begynnelsen av forrige uke, det var enten mandag eller tirsdag. Komiteen besluttet at innstillingen skulle avgis hemmelig i påvente av presidentskapets avgjørelse. Hr. Utheim sier at hr. Oftedal, når han skrev om dette lørdag, ikke kunne vite at saken var hemmelig. Til dette vil jeg bare si at de som har informert hr. Oftedal om komiteens behandling, i hvert fall har visst at innstillingen var hemmelig.

For øvrig vil jeg gjøre oppmerksom på at forutsetningen fra min side har vært at selv om dette møte fortsatt holdes for lukkede dører, bør det umiddelbart etter offentliggjøres et revidert referat fra møtet. Forholdet er nemlig at proposisjonen ikke er hemmelig. Innstillingen fra komiteen er avgitt slik at den kan offentliggjøres. Da vil det etter min mening være naturlig at det etter at Stortinget for lukkede dører har drøftet saken helt fritt og åpent, blir gitt et revidert referat fra møtet etter samråd med Finansdepartementet.

Moseid: Jeg har alltid hevdet den oppfatning at man skal være meget forsiktig med å ta hemmelige møter, hvor det ikke er absolutt nødvendig. Selv om det er mange nye medlemmer her i salen, tror jeg nok de vil ha kjennskap til at det i årenes løp er gjort mange sørgelige erfaringer om hemmelige møter. Det kan ikke nytte å lukke øynene for det vi vet har skjedd gang på gang ned gjennom årene, at det fra hemmelige møter er kommet ut ting som ikke skulle vært offentlig kjent. Jeg går ut fra at også presidenten kjenner vel til at slikt har hendt. Når jeg tok ordet her, var det for å peke på at denne sak ligger særlig ugunstig an for å behandles i et hemmelig møte.

Wright: Det er en side ved denne sak som jeg tillegger atskillig vekt. Jeg tror debatten vil komme til å vise at det blir en meget skarp opposisjon overfor avtaleutkastets § 7, om skipningsklausulen. Og hva er det som i virkeligheten har skjedd? Det er en stor alliert nasjon som ved sitt lånetilbud til en liten alliert nasjon setter

betingelser som griper meget sterkt inn i den lille nasjons viktigste næringsvei. Jeg synes nettopp at det at det mellom allierte nasjoner settes sådanne betingelser for å yte lån, bør nasjonalforsamlingen i vedkommende land reagere meget sterkt mot og uttale seg meget skarpt mot. Jeg mener at skal de små nasjoner, også de små allierte nasjoner, få anledning til å hevde seg overfor de større, er det en nødvendighet at man kan tale fritt ut i åpen nasjonalforsamling. Jeg kan ikke være enig med presidenten i at den slags saker helst bør behandles bak lukkede dører, hvor intet skal komme fram for offentligheten. Vi har nettopp her i dag en særlig anledning til å kunne dokumentere vår oppfatning av hva store nasjoner ikke bør gjøre overfor små allierte nasjoner. Jeg vil derfor støtte hr. Strangers forslag om at denne debatt blir ført for åpne dører.

Vogt: Etter den uttalelse vi fikk ista fra komiteens formann, hr. Lid, kan det ikke være riktig det som hr. Wright sier, at intet vil komme fram for offentligheten av det som sies her. Hele grunnlaget for hans argumentasjon faller bort, mener jeg, etter de bemerkninger som kom fra hr. Lid, om senere offentliggjørelse av vedtaket og av de deler av debatten som ikke er berørt av de momenter som medfører at saken behandles hemmelig.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag - videre behandling for lukkede dører - og Strangers forslag - videre behandling for åpne dører - bifaltes presidentens forslag med 79 mot 59 stemmer.

Lindebrække (komiteens ordfører): Det avgjørende spørsmål som Stortinget skal ta standpunkt til, er hvorvidt vi skal akseptere den skipningsklausul, som er inntatt i låneutkastets § 7, og som lyder slik:

«Alle varer som blir finansiert under denne avtale skal transporteres fra De Forenede Stater på skip registrert i De Forenede Stater, som foreskrevet ved «Public Resolution No. 17» i 73. Kongress, Amerikas Forenede Stater, unntagen for så vidt som Eximbank i spesielle tilfelle etter norsk ønske måtte oppnå frafallelse av dette krav på den måte som er foreskrevet i nevnte Offentlige Beslutning.»

Ifølge den kongressresolusjon som der henvises til i § 7, er det anledning til å frafalle kravet hvis det ikke er mulig å skaffe tilstrekkelig mange amerikanske skip eller tilstrekkelig store skip eller der ikke kan skaffes tonnasje til den nødvendige avgangstid eller til rimelige frakter. De lånebetingelser som for øvrig gjelder etter utkastet, skal jeg få lov å komme tilbake til.

Ellers gjør jeg oppmerksom på, hvad der også er nevnt i innstillingen, at etter at proposisjonen var avgitt, har finanskomiteen mottatt en skrivelse av 4 oktober fra Norges Rederforbund, som fraråder at en opptar lån med en slik skipningsklausul som låneutkastets § 7 inneholder. Jeg gjør videre oppmerksom på at der i et brev av 12 oktober fra Finansdepartementet meddeles, at departementet har mottatt en underretning fra den amerikanske banken om at det er mulig at det vil bli inntatt en klausul i avtalen om at sjøassuransen av kredittvarene skal dekkes i dollar. Finansdepartementet har videre brakt i erfaring at Nederland aksepterte klausulen uten diskusjon, og at også Danmark gikk med på den under de forberedende forhandlinger. Danmarks låneandragende ble imidlertid avslått.

Når Stortinget skal ta standpunkt til det vanskelige og vidtrekkende spørsmål som her melder seg, mener komiteens flertall at dette standpunkt må bygges på en vurdering av, på den ene side vårt sannsynlige fremtidige kredittbehov i dollars og på den annen side de skadevirkninger som skipningsklausulen fører med seg. Om selve denne problemstilling tror jeg for øvrig at der er enighet i finanskomiteen. Men jeg vil med en gang ha sagt at jeg *ikke* er enig i at flertallet i komiteen plikter å uttale seg i dag om hvilke eventuelle importvarer innenfor et foreslått importprogram som må sløyfes, som en konsekvens av flertallets standpunkt. Situasjonen ligger nemlig ikke slik an at den tvinger flertallet til uttalelser i den retning.

Som det fremgår av den redegjørelse finansministeren har gitt, og som vi også har fremhevet i vår flertallsinnstilling, har man, og kan man ikke godt ha, noe *sikkert* grunnlag for en vurdering av vårt fremtidige kredittbehov og mulighetene for å få det dekket. Vi er nødt til å innskrenke oss til en kalkyle, en grov-kalkyle, som må baseres på en rekke ikke bare usikre, men også ukjente forhold. Det blir her spørsmål om *syn* og om *tro*, det blir ikke spørsmål om *beregninger*. Derfor er det etter mitt skjønn ingen oppfordring til, og det er heller ingen anledning til, en nærmere analyse av de tall som finansministeren la frem. Den saklige redegjørelse finansministeren ga - slik jeg forstod ham i dag og slik jeg forstod ham da finansministeren redegjorde for saken i komiteen - er uttrykk for et *syn* og en *tro* på utviklingen, som selvfølgelig kan diskuteres, men som alle må være klar over bygger på en hel rekke usikre og ukjente faktorer, som man da får forsøke å vurdere etter evne.

Hvad for det første angår *behovet for kreditt*, må en forsøke å vurdere på den ene side den sannsynlige tilgang på dollar, og på den annen side den sannsynlige avgang på dollar. Tilgangen er i første rekke våre fraktinntekter. I øyeblikket har vi et gunstig fraktmarked. Det er naturligvis overmåde vanskelig å uttale seg om utviklingen i tiden fremover. Og *avgangen* følger i alt vesentlig av importen. Vi må etter evne forsøke å vurdere importbehovet, og vi må

vurdere det ikke bare ut fra dagens situasjon, men ut fra de retningslinjer som det er naturlig å trekke opp for det fremtidige gjenreisningsarbeid, og for vårt produksjonsliv og for vårt arbeidsliv på lang sikt. Våre muligheter for å skaffe oss kreditt på annen måte enn her er forslått, er det naturligvis også overmåde vanskelig å ha noen sikker mening om. Vi har det Internasjonale valutafond, og vi har den Internasjonale gjenreisningsbank og vi har muligheter for i en viss utstrekning å få vekslet våre pund i dollar på grunnlag av den engelsk-amerikanske finansavtale. Der har vært muligheter for å oppta private lån, der er slike muligheter, men det er naturligvis vanskelig, for ikke å si umulig, å si noe om hvilke muligheter *fremtiden* vil by på i så henseende.

Hvad angår den Internasjonale gjenreisningsbank vil jeg for min egen personlige regning ha sagt, at jeg for så vidt er enig med finansministeren i at de bestemmelser som hittil foreligger for denne gjenreisningsbank, på mange måter virker lite rasjonelle. Men jeg har på den annen side vanskelig for å forstå at der ikke i all fall skulle være muligheter for, når banken kommer i virksomhet og når man høster erfaringer, å få den til et tjenlig instrument som kan skaffe billig og effektiv kreditt i gjenreisningsøyemed. Jeg er i all fall ikke udelt pessimist på det punkt. Jeg vil også for min egen personlige del ha sagt at adgangen til å bruke våre pundinntekter til å dekke dollar-forpliktelse i samsvar med den britisk-amerikanske finansavtale, såvidt jeg skjønner, avhenger av de forhandlinger vi nå skal føre. Og jeg har vanskelig for å forstå at vi under disse forhandlinger står udelt svakt. Men jeg vil igjen ha understreket at disse betraktninger ikke er avgjørende. Det avgjørende er at man her er henvist til å bygge på en kalkyle som igjen må baseres på en rekke ukjente og usikre faktorer.

Jeg vil bare gjøre en bemerkning til mindretallets uttalelse i innstillingen, hvor mindretallet peker på at departementet etter mindretallets syn i eventuelle videre forhandlinger om kreditt vil stå sterkere vis à vis långiverne, hvis departementet sitter inne med den valutareserve som den forslåtte kreditt innebærer, enn om departementet ikke sitter inne med en slik reserve. Jeg forstår mindretallet slik at man mener at man rent forhandlingsmessig sett vil komme i en ugunstig strategisk situasjon, hvis man valutarisk er i nødstilstand, og jeg kan selvfølgelig meget vel forstå det synspunkt, Men jeg synes nok også at resonnementet slår den annen vei. For man må jo også kunne si at med den etterspørsel som det i dag er etter kreditter, og som der sikkert også i fremtiden vil være etter kreditter og lån, vil vi, om vi nå aksepterer det foreliggende lånetilbud, risikere å bli møtt med det argument at vi i sammenligning med mange andre av våre konkurrenter allerede har skaffet oss en slik reserve, og at vi derfor ikke får anledning til å konkurrere eller i all fall vil komme langt ned i prioritetsrekken, når det gjelder å

konkurrere om lån som kanskje i fremtiden utbys på rimeligere betingelser enn det foreliggende. Vi kan med andre ord risikere at en aksept av det foreliggende lån kan *binde oss* i eventuelle fremtidige forhandlinger om dollarkreditter og dollarlån.

Men ellers gjelder det at våre kredittmuligheter i det hele avhenger av hele den internasjonale situasjon slik som den til enhver tid vil utvikle seg. Hvis prinsippene om mest mulig fri vareutveksling landene imellom blir satt ut i livet i samsvar med det som i dag høylydt hevdes og presiseres i tale og skrift verden over, da skulle jo vårt land også forsåvidt importkreditt angår ligge gunstig an.

Personlig tror jeg at U.S.A. vil ha interesse av å stimulere sin eksport ved kredittgivning i egen interesse, for å holde sitt eget arbeidsliv oppe. Men som sagt, det er, for å underbygge mitt standpunkt, og jeg tror også, for å underbygge flertallets standpunkt, ikke nødvendig å foreta en nærmere analyse av finansministerens syn og finansministerens tro på utviklingen framover. Det er forsåvidt nok å slå fast at tilgangen og avgangen på dollar, vårt behov og våre fremtidige muligheter for å oppnå dollarlån og dollarkreditter, avhenger av en rekke ukjente og usikre forhold. Der foreligger ikke noe sikkert grunnlag for en vurdering.

Komiteens flertall er fullt på det rene med at *der knytter seg risiko* til det standpunkt å nekte å akseptere det foreliggende lånetilbud. Risikoens størrelse må da enhver vurdere etter sitt syn, og veie mot de skadevirkninger som det vil ha at vi aksepterer den foreslåtte låneavtale og da særlig den skipningsklausul som inntar en central plass i avtalen.

Når en så skal forsøke å vurdere skipningsklausulen, er det flere hensyn som gjør seg gjeldende. Men jeg vil gjerne så sterkt jeg kan, understreke at denne vurderingen må skje *ikke* ut fra hensynet til en enkelt næring, men ut fra samfunnsmessige nytteprinsipper. Man kan si at det ene utelukker ikke det annet. Jeg vil bare ha fremhevet at man må vokte seg for å se ensidig på saken. Nå kan man for det første spørre om det er grunn til å tro - hvis vi aksepterer klausulen - at den overhodet vil bli anvendt. Jeg forstod at finansministeren var enig med flertallet i at man ikke skal være optimist når det gjelder spørsmålet om å få dispensasjoner fra denne klausul.

Ifølge den amerikanske kongressresolusjonen som det henvises til i avtalens § 7, kan klausulen frafalles hvis det ikke er mulig å skaffe tilstrekkelig mange eller tilstrekkelig store skip eller der ikke kan disponeres tonnasje til rett tid eller til rimelige frakter.

Der foreligger - som det også fremgår av proposisjonen - et brev fra den amerikanske ambassadør i Oslo til daværende utenriksminister Trygve Lie, hvor dette spørsmål er behandlet. Men av det brev fremgår nokså klart at de amerikanske myndigheters syn er at der for tiden *kan* skaffes

tilstrekkelig antall skip med den hensiktsmessige tonnasje kapasitet til å transportere all eksport som er finansiert ved lån i den amerikanske banken. I samme brevet heter det imidlertid at der kan oppnås dispensasjon også på et annet grunnlag. Den amerikanske ambassadør skriver at det synes mulig å gjøre unntagelse fra vedkommende klausul hvis det ikke finnes hensiktsmessig å opprettholde klausulen. Denne adgangen til dispensasjon er da basert på en uttalelse fra den amerikanske regjeringsadvokat, en uttalelse som går ut på at vedkommende kongressresolusjon i virkeligheten ikke er bindende, men at den ganske enkelt skulle ansees som en rettesnor for amerikanske låneinstitusjoner, en rettesnor som kan fravikes når det finnes hensiktsmessig.

Jeg skal ikke innlate meg på en fortolkning av avtalens § 7 og den kongressbeslutning avtalen henviser til, men jeg vil bare ha nevnt at selve kongressbeslutningen er meget bestemt og meget absolutt formet, og etter sin ordlyd ikke åpner adgang til dispensasjon unntatt nettopp i de tilfelle som uttrykkelig nevnes i resolusjonen. Viktigere er det at også avtalens § 7 har fått en meget bestemt og absolutt form. Det står i avtalen at varene

«skal transporteres fra De Forente Stater på skip registrert i De Forente Stater ... unntagen forsåvidt som Eximbank i spesielle tilfelle etter norsk ønske måtte oppnå frafallelse av dette krav på den måte som er foreskrevet i nevnte Offentlige Beslutning».

Kongressbeslutningen og altså de dispensasjonsregler som den stiller opp, er på denne måte gjort til et uttrykkelig ledd i selve låneavtalen, uten at avtalen ellers gir noen antydning om at det skal være muligheter for dispensasjon også på noe annet grunnlag. På denne bakgrunn oppfatter jeg uttalelsen fra den amerikanske ambassadør som et helt uforpliktende tilsagn om at amerikanerne skal vise kulanse når det vel å merke ikke skader amerikanske interesser.

Jeg vil også i forbindelse med skipningsklausulen fremheve et annet moment. På grunn av selve klausulen vil de 50 millioner dollar som eventuelt måtte bli lånt i den amerikanske bank, ikke være likeverdige med en tilsvarende valutabeholdning eller med et lån på annen måte av tilsvarende størrelse. Noe av beholdningen vil på grunn av skipningsklausulen gå ut igjen i dollar til frakt til amerikanske skip og til assurance i samsvar med det brev av 12 oktober fra Finansdepartementet som komiteen har mottatt, og som jeg refererte tidligere. Det er naturligvis umulig å si nøyaktig hvor stor del av lånet som vil bli brukt på denne måte. Med hensyn til frakten vil jo den avhenge av om man kjøper ferdige varer med høy verdi pr. tonn, eller kull eller andre varer med lav pris pr. tonn hvor frakten blir tilsvarende høyere i forhold til verdien. Men hvis vi regner med at 10, muligens 20 pst. av beløpet vil bli disponert til frakt og assurance, så betyr altså det at vi i virkeligheten bare får til disposisjon 45 eller kanskje bare 40 millioner dollar. Det vil igjen si at lånevilkårene i virkeligheten

blir mindre gunstige enn de stipulerte lånebetingelser gir uttrykk for. Der er, som det fremgår av innstillingen, regnet med en gjennomsnittsrente på 3,1 pst., altså en relativt rimelig rente i disse forhold. En kan si det slik, at 3,1 pst. på 50 millioner svarer til en atskillig høyere rente når det bare er 45 millioner eller mindre man i virkeligheten får til disposisjon.

Rent bortsett fra det valutamessige synspunkt må man, tror jeg, ganske sikkert regne med å måtte betale høyere frakter når varene skal importeres med amerikanske skip enn om man bruker norske skip. Etter de opplysninger Rederforbundet har gitt, har ikke Norge i dag tilstrekkelig tonnasje som er egnet for kullimport fra U.S.A., men bruker allerede i dag en del amerikanske skip i denne fart. Mens det på norske skip tas kull hjem til en frakt av 43 kroner pr. tonn, må man på amerikanske skip betale 62 kroner pr. tonn.

Etter flertallets oppfatning er det imidlertid skipningsklausulens *prinsipielle* skadevirkninger som har krav på størst interesse.

Jeg vil gjerne med en gang ha fremhevet at det er mange følelsmessige hensyn som her spiller inn. På grunnlag av våre store og rike sjøfartstradisjoner er det fristende rent umiddelbart å reagere overfor et tilbud som det som her foreligger. En føler en umiddelbar og sterk trang til nasjonal selvhevdelse nettopp på dette område, hvor vi med både glede og stolthet kan vise til at vi har hevdet oss på en måte som har skaffet oss alminnelig internasjonal anerkjennelse. Jeg er fullt klar over at man må være overmåte forsiktig med å *ligge under* for slike følelser. Men på den annen side må vi også være klar over at nasjonal selvhevdelse kan være et utslag både av sunne instinkter og av klok og fremsynt politikk.

Det er en ubestridelig kjensgjerning at grunnlaget for den posisjon vi inntar som sjøfartsnasjon, er den fri konkurranse i internasjonal skipsfart. Den foreliggende skipningsklausul betyr et åpenbart brudd på dette prinsipp. Aksepterer vi dette brudd, vil skadevirkningene kunne melde seg *selv om* den foreliggende kreditt ikke blir benyttet, og *selv om* det skulle bli oppnådd vidtgående dispensasjoner. Hvis Stortinget fraviker prinsippet i et enkelt tilfelle overfor U.S.A., risikerer vi å måtte fravike det også i andre tilfelle overfor andre land.

Når det i proposisjonen henvises til at Danmark, Holland og Frankrike har akseptert skipningsklausulen i sine tilsvarende låneavtaler, så mener flertallet i komiteen at vårt land i mange henseender står i en annen stilling enn disse land. Danmarks, Hollands og Frankrikes shippinginteresser er betydelig mindre enn våre, både absolutt og relativt sett. De har alle sin flåte fortrinnsvis beskjeftiget i farten på eget land. Når Danmark, Holland og Frankrike godtok klausulen, betydde det i virkeligheten for dem ingen innskrenkning i mulighetene for å beskjeftige sin

egen tonnasje. På dette område er det etter min oppfatning mer naturlig å sammenligne Norge med Storbritannia, som ikke har og som ikke kunne tenkes å ha akseptert noen slik klausul i forbindelse med finansavtalen med U.S.A.

Jeg vil gjerne også fremheve at prinsippet om fri konkurranse i internasjonal skipsfart, prinsippet om havenes frihet, er fastlagt i Atlanterhavserklæringen, og det inngår som et vesentlig ledd i grunnlaget for det framtidige samarbeid landene mellom.

Mindretallet peker i sine premisser på at den omstridte skipningsklausul var et vilkår for den kreditt på 10 millioner dollar som den norske stat tok opp i den samme amerikanske bank før vi kom med i krigen i 1940. Men her må en merke seg at lånevilkårene den gang ikke var forelagt for Stortinget. Denne gang er det imidlertid *Stortinget* som skal ta standpunkt, og det gir etter mitt syn på saken ganske andre perspektiver. Siden den gang har vi opplevd krigen. Et av fredens mål er nettopp det grunnprinsipp om havenes frihet som ble fastlagt i Atlanterhavserklæringen, og som iallfall i tale og skrift hevdes ute i verden. Det er forskjellen på situasjonen i dag og den situasjon som forelå i 1940, da en tilsvarende klausul etter hva mindretallet fremhever, ble akseptert.

For mitt vedkommende er jeg ikke i tvil om at Norge har særlig grunn til å forsvare prinsippet om havenes frihet.

Det betyr for de små land en viktig nasjonal sikkerhet at handelspolitikken mellom landene bygger på fastlagte, hevdvundne prinsipper for det frie internasjonale handelssamkvem. Erfaringene både før og etter denne krig har vist, at hvis en fraviker disse prinsipper, fører det til at handelspolitikken utvikler seg ugunstig for de små land både økonomisk og nasjonalt sett. Det vil under slike forhold alltid være en fare for at handelsavtalene mellom landene blir avgjort *maktpolitisk*, og da vil de mindre land som regel være den tapende part.

Det ble nevnt at klausulen var i strid med amerikansk handels- og utenrikspolitikk. Ja det kan der ikke være tvil om. Det ble også sagt at man ikke derav må gjøre seg for store forhåpninger om at amerikanerne vil fravike, vil oppheve klausulen i framtiden. Når man diskuterer den prinsipielle side av saken, er det imidlertid ikke *dette* moment som er avgjørende. Det er Norges stilling til prinsippet det her gjelder.

Prinsippet om havenes frihet har vårt land i tiden etter frigjøringen tatt standpunkt til ved flere anledninger.

Den 3 september i år offentliggjorde U.S.A.'s regjering et forslag til en ny internasjonal handelsorganisasjon, den såkalte ITO, som har det formål å stabilisere og utvide verdenshandelen ved øket produksjon, ved økning av handelens omfang og ved øket konsumsjon. Forslaget er lagt fram på den internasjonale handelskonferanse i London. Etter dette forslag skal den nye organisasjon fungere som en integrerende del av de Forente Nasjoner. Etter hva det meddeles i en

opplysningsinformasjon fra den amerikanske ambassadør i Oslo av 14 oktober, er det nærmere redegjort for dette forslag i en pressekonferanse som ble holdt av vedkommende representant for den amerikanske regjering, William Clayton. Han understreket da meget sterkt at U.S.A.'s politikk tok sikte på å unngå spesielle privilegier for enkelte land, og han håpet at andre land ville være enig med U.S.A. i en slik alminnelig politikk.

Dette forslag ble for Norges vedkommende behandlet av et forberedende utvalg før det ble viderebehandlet på handelskonferansen i London. I et brev fra utvalget av 13 september til Utenriksdepartementet heter det bl.a.:

«Utvalget har festet seg ved at skipsfarten bare er nevnt et sted i det amerikanske utkastet, nemlig i artikkel 40 som gjelder unntak fra bestemmelsene om truster og karteller. En vil i denne sammenheng peke på at det fra norsk synspunkt er overordentlig viktig at skipsfarten er fri, og at det kan bli nødvendig å hevde dette like så sterkt som handelsfriheten. Det er tendenser til bestemmelser i enkelte land som virker diskriminerende overfor andre, jfr. de betingelser som er knyttet til lån fra den amerikanske eksport- og importbank. Det kan være all grunn til fra norsk side å undersøke dette spørsmål nærmere. Utvalget vil ikke gå nærmere inn på disse spørsmål, da en mener at de må drøftes nærmere med Rederforbundet. Noe svar på sin henvendelse til Rederforbundet om uttalelse har utvalget ikke mottatt.»

I et brev fra Rederforbundet til Utenriksdepartementet av 8 oktober i år, har Rederforbundet gitt sin fulle tilslutning til det syn utvalget her gir uttrykk for. Og på den internasjonale handelskonferanse i London har vår delegasjon bestemt hevdet det samme syn.

Vår stilling til prinsippet om fri konkurranse i internasjonal skipsfart har vi også gitt uttrykk for ved en annen anledning. Den 30 september ble det i Paris i den økonomiske kommisjon for Balkan fremsatt et fransk forslag, for øvrig i tilknytning til fredstraktaten med Romania. Dette forslag lyder slik:

«Skipsfarten på Donau skal være fri og åpen, bygget på vilkåret om full likestilling for borgere, skip og handel tilhørende alle stater.»

Og dette forslag stemte Norge for.

Nå kan det kanskje innvendes at det ikke er så farlig om vi bryter prinsippet i dette tilfelle, når vi allikevel har sagt så tydelig fra at vi holder på det. Vi har så å si tatt generelt forbehold. Jeg vil bestemt advare mot det synet. For mitt vedkommende ser jeg saken slik: Vi er alle enige om at Norge har rett og plikt til etter evne å ta aktiv del i samarbeidet landene imellom. Men nå vi klart og greit har gitt uttrykk for at vi vil forsvare prinsippet om den frie konkurranse i den internasjonale skipsfart, vil det ikke da svekke vår stilling, når vi i et enkelt tilfelle som det

foreliggende bryter prinsippet, fordi dette passer våre egne interesser? Og vil det ikke på den annen side styrke vår stilling, om vi viser at vi er villige til å hevde prinsippet - på tross av den risiko som vi alle er klar over at et slikt standpunkt fører med seg, at vi er beredt til å ta konsekvensen av vårt syn, at vi virkelig mener noe når vi sier at vi aktivt vil gå inn for de grunnprinsippene som skal gi grunnlaget for det fredsarbeid vi nå står overfor?

Jeg vil på dette grunnlag anbefale innstillingen:
St.prp. nr. 91 bifalles ikke.

Lid: Etter den utførlige redegjørelse finansministeren ga om saken, kan jeg på mindretallets vegne være ganske kort. Det har vært nevnt at når man skal ta standpunkt i denne sak, så gjelder det om å ha sine nasjonale instinkter i orden. Jeg kan vise til den artikkel som var referert i sted fra Stavanger Aftenblad for lørdag den 19 oktober, hvor stortingsrepresentant Oftedal gir flertallet i finanskomiteen attest for at det har sikrere nasjonale instinkter enn Finansdepartementets ledelse. Både den samlede regjering og mindretallet i komiteen, som har sluttet seg til proposisjonen, vil altså etter denne vurdering ha nokså tvilsomme nasjonale instinkter. Jeg antar at jeg har hele finanskomiteen med meg når jeg på mindretallets vegne og i all beskjedenhet vil få lov å protestere mot en slik grov forenkling og forfusking av problemstillingen.

Vi har i finanskomiteen diskutert saken helt ut på grunnlag av en saklig vurdering, og det var fra første stund enighet om at saken i seg selv var i høy grad vanskelig og tvilsom. En må nemlig være oppmerksom på at det her på sett og vis er spørsmål om et valg mellom det en vanlig kaller to onder. Hvilket standpunkt en enn velger, så må en regne med visse skadevirkninger og at det kan være uheldige sider. På den ene side må en vurdere de eventuelle skadevirkninger som det vil ha, om en godtar lånevilkårene med den klausul disse inneholder. På den annen side må en søke å vurdere hvilke følger det vil ha for vårt land, hvis vi på grunn av mangel på utenlandsk valuta blir nødt til å begrense importen av varer som har livsviktig betydning for gjenreisningen og utbyggingen av vårt lands produksjonsliv. Flertallet i komiteen har vesentlig pekt på faren og skadevirkningene ved skipsfartsklausulen, og når vi nå hørte ordføreren for flertallet, så var det nettopp denne side av saken som han vesentlig interesserte seg for. Når det gjelder skadevirkningene ved at vi må begrense vår import og at vi kan komme til kort med utenlandsk valuta, så sier flertallet i sin innstilling bare følgende:

«Tilgangen og avgangen på dollar og vårt behov og våre framtidige muligheter for å oppnå dollarlån og dollarkreditter avhenger av en rekke ukjente og usikre forhold. Noe grunnlag for en sikker vurdering foreligger etter flertallets mening ikke.»

Hvis det er riktig, det resultat som finansministeren kom til - og man må tross alt innrømme at det er Finansdepartementet og finansministeren som her skulle ha de største forutsetninger og betingelser for å kunne vurdere disse forhold - hvis det da er riktig at vi i løpet av en 2-årsperiode vil komme til å mangle 100 mill. dollars til kjøp av nødvendige varer, så synes jeg nok at det er grunn til å stoppe opp overfor det problem. Og jeg synes nok at det er litt lettvtint å skyve det fra seg med en bemerkning om at her er det så mange usikre faktorer at her kan en i det hele tatt ikke ha noen beregning.

Den konklusjon som mindretallet er kommet til, og som mindretallet har kunnet trekke av de opplysninger som finansministeren har gitt, og som han også gav i finanskomiteen, det er at en må anse det overveiende sannsynlig at en i løpet av de første år vil komme i en situasjon hvor det blir knapphet på utenlandsk valuta. Følgen vil da bli at vi må innskrenke vår import av livsviktige varer, og det som i ethvert fall er helt sikkert er, at hvis våre forsyningsmyndigheter ikke får den reserve som denne kreditt vil gi oss, vil de straks måtte gå til en beskjæring og innskrenkning av importprogrammet for på det vis å få de valutaeserver vi har, til å vare lengst mulig. Det vil derfor få øyeblikkelige følger for vår import, hvis Stortinget i dag forkaster det kreditt-tilbud som foreligger. Hr. Lindebrække mente at flertallet ikke hadde noen plikt til å ta standpunkt til eller gi noen anvisning på, hvordan man skulle stille seg i en slik situasjon, hvilke varer man skal skjære vekk av importprogrammet. Nei, det kan selvfølgelig være vanskelig for flertallet å gi en slik anvisning. Men jeg synes nok at flertallet åpent bør erkjenne at det er villig til å gå med på en innskrenkning av vår import, en innskrenkning som vil vanskeliggjøre og sinke vår gjenreisning og sinke utbyggingen av vårt produksjonsliv. Den innrømmelse synes jeg nok vi kan få. Men det er denne risiko for innskrenkning av importen mindretallet for sitt vedkommende ikke har funnet å kunne ta.

En må nemlig her være oppmerksom på den stilling vårt land står i i dag. Vi står overfor veldige gjenreisningsoppgaver, samtidig som vi mangler arbeidskraft og materialer. Vårt produksjonsliv etter krigen og etter at vi i fem år har vært avstengt fra verden, er på mange måter akterutseilt. Vår maskinpark i industrien og ellers må i stor utstrekning skiftes ut. I jordbruket og arbeidslivet må vi ta sikte på å gå over til større maskindrift, både av omsyn til mangelen på arbeidskraft og av omsyn til rasjonalisering og effektivisering. Det er nettopp denne utbygging og rasjonalisering av vårt arbeidsliv her hjemme som etter min mening er hovedoppgaven i dag. Det er den som skal sikre grunnlaget for vårt folk i fremtiden. Vi har gjort en stor innsats allerede når det gjelder gjenreisningen av vår flåte, en innsats som kanskje kan vise seg å være lønnsom, men som også kan slå feil og bli nokså tung å bære

for det norske folk. Og hvis vi nå av omsyn til en teoretisk fare, av omsyn til denne skipsfartsklausul, skulle ofre livsviktige interesser når det gjelder gjenreisningen av vårt produksjonsliv og arbeidsliv her hjemme, tror jeg at vi i altfor høy grad setter vår innsats på ett kort. Vi må være klar over at skipsfarten er ikke så lite av en konjunkturnæring. Det er derfor våre hjemlige næringer som vi må legge hovedvekten på å utbygge.

Det er selvfølgelig ikke noen her i salen som med lett hjerte stemmer for en slik klausul som den det her gjelder. Både rent følelsesmessig og nasjonalt reagerer vi mot å bli stillet overfor slike vilkår fra utlandet. På den annen side tror jeg det kan være grunn til å se nøkternt på denne sak og ikke overvurdere betydningen av denne skipsfartsklausul. For det første er det jo dette som ordføreren for flertallet nevnte: Vi har allerede i prinsippet måttet godta denne klausul. Når derfor flertallet sier at det er de prinsipielle skadevirkninger som man må legge mest vekt på, så kan man ikke bortforklare at Norge overfor Amerika i prinsippet allerede har godtatt denne klausul. Stortinget har riktignok ikke behandlet saken, og forholdene var den gang ekstraordinære. Men på mange måter er jo også forholdene i dag nokså ekstraordinære. Jeg vil for øvrig protestere mot det uttrykk som hr. Lindebrække brukte, at vi i dag bryter prinsippet om havenes frihet, fordi det passer oss. Nei, vi gjør det ikke fordi det passer oss, men fordi vi i høy grad står i en tvangssituasjon. Overfor verden kan vi fremdeles hevde våre prinsipielle synsmåter.

Hvis vi skal se på vår skipsfarts stilling i forhold til Amerika, tror jeg vi skal være klar over at De forente stater i dag har de maktmidler som de trenger for å sikre sin skipsfarts stilling slik som de ønsker det. De trenger ikke å gå omveien om en skipsfartsklausul som denne for å plasere seg som skipsfartsnasjon. Vi ser at De forente stater selger skip til utlandet, bl.a. til Norge, og setter dem i amerikansk fart på langsiktig timecharter. Det tyder ikke på at Amerika egentlig har til hensikt å holde de andre skipsfartsland vekk fra havene, eller at de akter å bruke maktmidler for å holde dem vekk. Jeg tror det er vår skipsfarts konkurransevne på lengere sikt som i virkeligheten vil kunne sikre vår skipsfarts stilling, og at det er på dette grunnlag vi må bygge.

Når det gjelder spørsmålet om havenes frihet som hr. Lindebrække var inne på, tror jeg det er viktig at vi også der ser litt nøkternt på saken. Vår tilslutning til det prinsipp er jo heller ikke så helt ubetinget. Det er nok å nevne vår stilling når det gjelder hvalfangsten i Sydhavet og spørsmålet om utenlandske tråleres virksomhet utenfor vår kyst. Jeg tror ikke at vi i altfor høy grad skal slå oss til ridder på prinsippene bare når det passer oss.

Mindretallet har uttalt i sin fraksjonsuttalelse, at hvis kredittavtalen blir godkjent, bør det uttales som en bestemt forutsetning fra Stortingets side at departementet

vil nytte alle foreliggende muligheter for at klausulen ikke blir gjort gjeldende. Hvorvidt en slik forutsetning vil kunne ha noen betydning, er det vanskelig å si noe om. Iallfall mener jeg at det er riktig, hvis Stortinget tiltrer proposisjonen, at det blir uttalt en slik forutsetning fra Stortingets side. Stortinget gir dermed til kjenne at når det finner å måtte godkjenne denne klausulen, så er det nødtvunget man gjør det, og at man derfor også pålegger Finansdepartementet å gjøre hva det kan for at denne klausul ikke blir gjort gjeldende. Jeg tillater meg på mindretallets vegne å oppta proposisjonen, og jeg vil i samsvar med det jeg nettopp har nevnt, ta med som tillegg til proposisjonen et punkt hvori Stortinget uttaler den forutsetning som jeg nå nevnte. Det vil komme som punkt 2, idet proposisjonens vedtak kommer som punkt 1. Punkt 2 kommer da til å lyde:

«Stortinget uttaler som en bestemt forutsetning at Finansdepartementet vil nytte alle foreliggende muligheter for at § 7 i kredittavtalen ikke blir gjort gjeldende.»

Jeg skal få lov å legge dette forslag fram på presidentens bord.

Presidenten: Hr. Lid har på mindretallets vegne satt fram dette forslaget:

«1) Stortinget samtykker i at der opptas en kreditt i Export-Import Bank i Washington for Statskassens regning på 50 mill. U.S.A.-dollars.

2) Stortinget uttaler som en bestemt forutsetning at Finansdepartementet vil nytte alle foreliggende muligheter for at § 7 i kredittavtalen ikke blir gjort gjeldende.»

Den innkalte varamann for Vestfold fylke, lærer *Jakob Solerød*, har tatt sete.

Moseid: Sakens ordfører, hr. Lindebrække, har redegjort så utførlig og klart for komiteflertallet oppfatning at jeg for min del kan innskrenke meg til å henvise til de uttalelser som uttrykk også for mitt syn på denne sak når det gjelder det rent valutamessige spørsmål. Men der er andre sider ved denne sak som jeg for min del tillegger ganske stor betydning.

Finansministeren redegjorde særlig for verdenskonjunktorenes stilling og vår valutariske stilling i øyeblikket og i den nærmeste fremtid, og det er naturligvis så at det er ingen tvil om at vi i høy grad er avhengig av verdenskonjunktorene. Det vet vi fra så mange kriser vi har gjennomlevet her i landet. Det er heller ingen tvil om at vi, slik som situasjonen ligger an, i noen grad er avhengig av utenlandsk valuta. Men jeg vil gjerne at man skal gjøre seg klart at det beror i ganske stor utstrekning på oss selv i hvilken grad man skal bli avhengig av utenlandsk valuta. Det er nemlig så at det er vår egen produksjon og vårt forbruk i forhold til vår produksjon, som bestemmer om vi

skal kunne konkurrere og leve som et fritt folk. Og her er vi inne på spørsmål av helt avgjørende betydning for vår fremtid. Jeg har i fraksjonsinnstillingen fra finanskomiteen uttalt at etter min mening er det farlig å stole altfor ensidig på vår tilgang på utenlandsk valuta, både fordi den kan føre med seg at vi ikke utnytter vårt produksjonsgrunnlag helt ut sådan som det bør gjøres, og fordi vi kan benytte tilførsler fra utlandet av fremmed valuta som morfininnsprøytninger i vårt samfunn, hvorved vi kommer opp i en høyere levestandard enn vi naturlig og riktig bør ha.

Den ærede finansminister var inne på forholdene etter forrige verdenskrig, og nevnte da det sørgelige utenlandske statslån av 1924 med 6 pst. rente og en kurs på 82. Ja, hva var grunnen til at vi måtte ta et slikt lån da? Var det det at vi hadde forsømt å utnytte vår kreditt i utlandet og derfor kom for sent? Nei, tvert imot, vi hadde misbrukt vår kreditt i utlandet i årene før, slik at da vi kom fram til 1924, måtte vi ta så stride betingelser, fordi vår kreditt var undergravd, og fra 1925 til 1932 var det ikke mulig å oppnå utenlandske lån på forsvarlige vilkår. Slik var stillingen. Jeg tillot meg under finansdebatten i 1920 å stille spørsmålet: Er vår finansledelse inne på sunne og riktige linjer, eller trekker vi vekslers på fremtiden som vi kanskje siden ikke kan honorere? Det ble tatt unådig opp den gang, men det gikk ikke så mange år før jeg fikk høre også fra dem som følte seg fornærmet over et slikt spørsmål, at det var nok den riktige problemstilling allikevel. Vi trakk vekslers på fremtiden som vi ikke helt ut kunne honorere. Og jeg tillater meg å spørre om det ikke er grunn til å se på den situasjon vi står oppe i i dag, ut fra det syn. Jeg er tilbøyelig til å tro at det allerede er gjort ganske store feil når det dreier seg om utnyttelsen av vårt produksjonsgrunnlag. Jeg vil da spesielt minne om hvilke følger vår jordbrukspolitik vil få i den nærmeste fremtid. Når man erindrer at forskjellen mellom et godt og et dårlig år i jordbruket før krigen representerte en verdi som motsvarte hele eksportverdien av våre fiskerier, vil man kunne forstå hva dette betyr for vårt valutabehov i fremtiden. Og det er ikke bare der, men det er også på andre områder det kan stille seg slik at vi unødig kommer opp i vanskeligheter, fordi vi ikke utnytter helt ut det produksjonsgrunnlag vi har.

Så vil jeg gjerne føye til at det naturligvis er ønskelig så hurtig som mulig å bygge opp det produksjonsgrunnlag som er svekket under krigen, men vi bør dog først og fremst utnytte det vi har, og det er ganske meget som ikke utnyttet helt tilfredsstillende i dag.

Statsråd Torp: Importbudsjettet for 1946 utgjorde for import fra dollarland ca. 130 millioner dollar, svarende til ca. 650 millioner norske kroner. Helt har dette budsjett ikke latt seg realisere i år. Innførselen i år vil antagelig bli omkring 90 millioner dollar, svarende til 450 millioner

kroner. Vi har også forsøkt å sette opp et importprogram for 1947, og har foretatt en beregning over hva vi mener å måtte trenge i 1948, regnet etter den samme importverdi som var planlagt for 1946. Det sier seg selv at disse overslag på en rekke felter er ytterst usikre, men sikkert er det at vår innførsel fra de nåværende dollarland er av vesentlig, ja, man kan kanskje bruke så sterke ord som av avgjørende betydning for landets gjenreising, for matforsyningen og for produksjonslivet i det hele tatt. Jeg skal forsøke å ta et raskt gjennomsyn av vårt innkjøpsprogram for 1946.

Jeg vil da begynne med *matkornet* som vi for tiden nesten bare kan kjøpe fra Canada eller De forente stater. Vi hadde således planlagt en import av hvete og rug i 1946 fra U.S.A., til en verdi av ca. 60 millioner kroner. *Kraftfôr* kan vi også i det vesentlige bare kjøpe fra dollarland, det vil i første rekke si fra De forente stater og Argentina. Også når det gjelder *hvetemel*, er De forente stater den viktigste leverandøren ved siden av Canada. *Sukker* kjøper vi også for tiden for en del i De forente stater mot betaling i dollar. Denne varen er allokert, og vi er forsåvidt avhengig av allokeringene når det gjelder leverandørland. Vi forsøker imidlertid mest mulig å kjøpe mot betaling i andre myntsorter. I hvilken utstrekning det kan skje, er ennå uvisst når det gjelder innførselen i 1947, og vi må regne med at innførselen fra U.S.A. vil være av meget betydelig størrelse.

De forente stater er en vesentlig leverandør av *rå tobakk* i dag. De mengder vi kan få fra andre land, er relativt beskjedne i forhold til innførselen fra Statene. Også når det gjelder *plantefett*, er dollarlandene av de viktigste leverandører. Først og fremst gjelder det *soyabønner*, og noe lignende gjør seg gjeldende for *linolje*.

For rå *huder og skinn* til garverier og til skotøyindustrien er likeledes dollarlandene de viktigste leverandører, men der har det dessverre vist seg å være store leveringsvanskeligheter. For å skaffe iallfall en del tekstilvarer har en vært nødt til å gjøre relativt store innkjøp i De forente stater av ferdige tekstilvarer.

De forente stater er for tiden en av Norges viktigste leverandører av *kull*, liksom vi tar store mengder av *bensin* og *brenselolje* fra dollarland. Hvilken betydning dette har for vår industri, er det lett å regne seg til. Vi håper imidlertid at vi etter hvert kan overføre innførselen av *stenkull* fra De forente stater til europeiske land, men når det kan skje, er det ganske ugjørlig på det nåværende tidspunkt å si noe om. På et annet viktig område er i dag De forente stater en betydelig leverandør; det gjelder *jern* og *stål*. Vi vet at verdensproduksjonen av disse varer for tiden ikke på langt er nær stor nok til å dekke behovene. Og jeg synes det er riktig å gjøre oppmerksom på - idet skipsfarten er brakt så sterkt i forgrunnen av enkelte representanter - at dette med leveringen av jern og stål er av avgjørende betydning også for om programmet for gjenoppbyggingen av vår

flåte kan gjennomføres. Vi vet at det er store vanskeligheter med å få plasert kjøpeordres på jern og stål også i De forente stater. Hvordan utsiktene blir for 1947, vet vi enda ikke, men det er i hvert fall nødvendig å holde alle muligheter for kjøp åpne. Det synes nemlig som om leveringsmulighetene i Europa ikke på langt nær vil være tilstrekkelige til å dekke det behov som vi har fremover.

Foruten av de nevnte varer er U.S.A. en av de viktigste leverandører av *maskiner* og *redskaper*. I den utstrekning leveringsforholdene i andre land gjør det nødvendig, blir bestillingene plasert i De forente stater, men leveringstidene er også her fortsatt meget lange. For biler og bilringer var og er De forente stater langt den viktigste leverandør. Importen av personvogner har vi søkt å holde nede, men en viss import av personvogner er nødvendig, til nyttekjøring og til utskifting av gammelt materiell. Dette gjelder først og fremst biler til drosjer, men også til annen nyttekjøring, som til leger, dyrleger m.fl.

Ved siden av alle de varer som jeg har nevnt i det foregående, er først og fremst De forente stater et viktig marked for kjøp av en lang rekke forskjellige industriprodukter og industrielle råstoffer av forskjellig slag. Som før fremholdt, forsøker en ved valutadisponeringen i størst mulig utstrekning å få innførselen lagt slik an, at vi i dollar bare kjøper de varer som ikke kan fåes i annen valuta. På grunn av de mange vanskeligheter med overhodet å skaffe varer anser Forsyningsdepartementet det for å være av den aller største betydning at våre kjøpemuligheter når det gjelder U.S.A. og andre dollarland, ikke innskrenkes på grunn av valutavanskeligheter. En regner med at våre kjøp fra disse land fremdeles vil bli meget betydelige. I tillegg til dette kommer at dollaren i dag er gangbar mynt i de aller fleste land i verden. Vi vil derfor kunne regne med å få likvidert eventuelle importoverskudd overfor andre land med dollar. Også av den grunn anser Forsyningsdepartementet det for viktig at det står tilstrekkelig med dollar til disposisjon for varekjøpene.

Etter hva vi foreløpig regner med, vil vi trenge for vareimport beregnet i amerikanske dollar, for resten av 1946 og for 1947 og 1948 ca. 310 millioner, fordelt med 130 millioner på hvert av årene 1947 og 1948 og med 50 millioner på resten av året 1946. I tillegg til dette regner Finansdepartementet med at det vil være nødvendig å reservere 48 1/2 million dollar til balansering av vår handel med Sverige, Schweiz og eventuelt andre land. Tilsammen gir dette et dollarbehov for vareimport på 358 1/2 million.

Det er selvsagt like vanskelig å beregne verdien av vår *eksport* i dollarvaluta som dollarbehovene for innførselen i årene framover. Vi kalkulerer imidlertid her med 20 millioner dollar i inntekt for resten av året 1946 og med 50 millioner dollar for hvert av årene 1947 og 1948. Tilsammen gir det 120 millioner dollar. Etter våre foreløpige overslag har vi da et underskudd i dollar for utenrikshandelen på

358 1/2 million; trekker vi fra de 120 millioner, skulle vi ha et faktisk underskudd på 238 1/2 million for de årene jeg her har nevnt. I dette overslaget er ikke tatt hensyn til skipskontraheringene og lignende.

Når det gjelder saken i sin alminnelighet, skulle jeg anta at det ikke er så store sprang i oppfatningene med hensyn til de betingelser som er fastsatt. Jeg hørte på hr. Lindebrække, de rent generelle, prinsipielle betraktninger han kom med, og jeg skulle anta at de kan gjøres gjeldende i like sterk grad fra dem som går inn for denne lånebemyndigelsen. Alle så vel helst at de store nasjoner ikke stillet slike krav, men det er vel grunn til å gjøre oppmerksom på at disse betingelser ikke er vedtatt hverken under krigen eller etter krigen, de var jo vedtatt alt så tidlig som i 1934. Jeg føler meg overbevist om at de motiver som ligger til grunn for dem som går inn for dette lån, i like sterk grad er preget av det riktige nasjonale instinkt som det der kommer til uttrykk i flertallets oppfatning. Da det var spørsmål om å oppta lån i den samme bank høsten 1939 og vinteren 1940, forelå også de samme betingelser til diskusjon. Regjeringen overveiet saken meget inngående og meget nøye. Den ble også drøftet - og jeg drøftet den personlig - med en rekke fremtredende politikere fra alle politiske partier, men forsyningssituasjonen var høsten 1939 og vinteren 1940 slik her i landet at Regjeringen fant å måtte sikre seg lånet selv om betingelsene var bitre å akseptere. De samme følelser gjør seg også gjeldende idag, men ut fra de betraktninger jeg har gjort gjeldende, finner jeg i likhet med finansministeren så sterkt jeg kan å måtte anbefale at Stortinget her følger mindretallets innstilling.

Løvlien: Jeg hører til flertallet i finanskomiteen i denne sak, men jeg vil gjerne understreke det som komiteens formann uttalte i forbindelse med den omtalte artikkelen i Stavanger Aftenblad. Jeg ser det ikke på den måten at mindretallet ikke skulle være i besittelse av et så «utviklet nasjonalt instinkt» som flertallet i denne sak. Det er en fullstendig feilbedømmelse av spørsmålet. Saken er så komplisert og så vanskelig at det er en altfor stor forenkling og altfor lettvtint.

Når jeg bad om ordet, var det for å komme med et par bemerkninger som ikke er kommet fram i flertallets begrunnelse for sin konklusjon, og som kanskje er av noe mer politisk art enn det som er fremholdt i flertallets motivering. Det er ett spørsmål som jeg gjerne skulle hørt noe mer om. Handelsministeren uttalte under finansdebatten at det kunne være nødvendig å se nærmere på kjøp av skip og kontrahering av skip. Jeg vet ikke i hvilken utstrekning handelsministeren tenkte på kjøpene og kontraheringene i Amerika, men jeg har en følelse av at det brukes eller bindes nokså store valutaeserver til disse kjøp. Jeg tror det vil være riktig for Regjeringen å overveie dette spørsmål på det nøyeste.

Sakens ordfører uttalte at det knytter seg risiko til å nekte å oppta dette lån. Jeg er enig i det, idet det har så lett for å bli maktpolitikk i handelspolitikken. Men jeg vurderer saken slik, at hvis vi bøyer av nå, vil det være svært vanskelig senere å hale i land igjen. Jeg forstår det slik at det kanskje vil bli lagt vanskeligheter i veien for vår skipsfart, eller vi kan bli nektet kjøp av viktige varer som vi behøver. Nå, det får stå sin prøve.

Det er blitt fremholdt at tempoet i vår gjenreising, særlig når det gjelder vårt industrielle utstyr, vil lide ved at vi ikke har tilstrekkelig dollarkreditt. Jeg tror den vurdering er riktig. Men jeg har også sett på saken fra den side at vi har hatt, og har, en meget foruroligende prisøking i Amerika, og det er sannsynlig at det vi kjøper der stadig vil bli dyrere og dyrere, og vår gjenreising vil komme til å lide også ved det. Våre kjøp i Amerika må således være meget strenge nyttekjøp, selv hvor ønskelig det kunne være å innføre mange ting som vårt folk trenger, så tror jeg nok vi kommer til å måtte renonsere på det. Vi kan ikke overfor Amerika som overfor visse andre land utlikne med eksport, idet så vidt jeg forstår eksporten fra vårt land til Amerika er nesten ingen ting.

Jeg synes de klausuler som er knyttet til denne låneavtalen også er et varsel om at det er påtrengende nødvendig å forsøke å spre vår handel mer enn tilfellet er. Jeg er fullt klar over at Amerika, som det har vært fremholdt her, praktisk talt er den eneste leveransedyktige stat for øyeblikket, men skal det knyttes til slike betingelser som det er gjort her, tror jeg det vil ha store konsekvenser for oss i fremtiden. Jeg er klar over at det er vanskelig, fordi vi ikke i øyeblikket er eksportsterke, men jeg tror allikevel vi må søke å legge an en slik handelspolitikk at den fritar oss mest mulig for den maktpolitikk som enkelte av de store nasjoner vil benytte seg av for å sikre sine spesielle interesser. Det tror jeg vi må ha for øye.

Det er også et annet spørsmål som jeg gjerne vil peke på. Finansministeren har i sin redegjørelse nevnt denne kyniske vurdering som de i Amerika har, som utenom Eximbank eventuelt kunne låne ut. Det gjør også sitt til at vi må være forsiktige med ensidig å rette vår handel vestover, men som jeg sa, forsøke å spre den mest mulig. Vi kan på denne ensidigheten ha lett for å havne i en blokk - det er kanskje et litt farlig ord å uttale, men det brukes nokså ofte. Jeg vil gjerne fremholde også disse politiske momenter ved saken, jeg tror ikke de er ganske uvesentlige, og iallfall har de for meg personlig spillet en rolle ved bedømmelsen av hvilken stilling man skal ta til lånet som det her er tale om.

Et annet moment som jeg tror også har sin betydning er dette, at ved å knytte vår handel ensidig til Amerika, vil vi også lettere rammes av de kriseforeteelser som vi allerede ser tegn til der borte. Jeg tror ikke det er noen særlig uenighet i den vurdering at nettopp Amerikas forente stater blir det land som først blir rammet av krise, og ved en

omfattende handelsforbindelse med Amerika vil denne krise lettere overføres også til vårt land. Det er jo et moment som tidligere er fremholdt i denne sal, så jeg skal ikke komme nærmere inn på det.

Det er altså en rekke momenter i samband med denne låneavtalen, som for mitt vedkommende har vært avgjørende for at jeg har sluttet meg til flertallet og ikke anbefaler at proposisjonen bifalles. Når det fra finansministeren er pekt på hva vi skulle renonsere på, så er det selvsagt ikke så enkelt å si det konkret. Jeg har tillatt meg å peke på om det kunne være mulig å begrense kjøpene av skip og nykontraheringene av skip. Jeg vil erklære at jeg er enig i mindretallets vurdering når det gjelder disponeringen av de knappe valutareserver, at den må foretas helt ut etter samfunnsmessige nytteprinsipper og ut fra en vurdering av de behov som melder seg i forbindelse med gjenreisningen. Alle disse momenter som jeg har fremholdt, teller sammenholdt, således at jeg har funnet å måtte slutte meg til flertallet i denne sak. Det er et vurderingsspørsmål, og ut fra det har jeg vurdert det slik at det ville være uriktig nå å godta disse stramme lånebetingelser som kreditten bygger på.

Wikborg: Enten vi står på den ene eller den annen side i denne sak, tror jeg vi gir vår stemme med tungt hjerte. Det er ikke noe av disse to alternativer som i seg selv er tiltrekkende. Når jeg for min del vil stemme for flertallets innstilling, så er det fordi jeg på den ene side ikke er så sikker på at det valutahoroskop som finansministeren stillet opp, vil vise seg å være riktig, og dernest fordi jeg mener at selv om det er riktig, selv om vi må spenne livremmen inn, så tror jeg det er prinsipielt riktig av oss ikke å akseptere lånebetingelsenes § 7. Med hensyn til vår fremtidige valutasituasjon er det vel mulig at vi kan få lån i England når vi har brukt opp våre pundreserver der. Det er mulig at vi på den måten kan komme et stykke på vei, hvis vi for eksempel nå kan få konvertert en del av våre pund i dollar og vi så når vi har brukt opp våre pundreserver, kan få lån derover.

Jeg hadde inntrykk av at finansministeren ved sin beregning av våre fremtidige dollarinntekter ikke tok tilstrekkelig hensyn til at de nye skipene som vi etter hvert får, vil seile inn betydelige beløp. Det er store, moderne, hurtige skip som vil få betydelige inntekter. Det er vel også mulig at vi gjennom valutafondet kan føre igjennom at vi kan betale Belgia, Danmark, Italia og Holland i deres egen valuta. Jeg vet ikke om det er noen mulighet for å oppnå lån i et land som Argentina, men hvis det lar seg gjøre, vil vi kunne overføre en betydelig del av vår import av kraftfôr og melvarer derfra. Det er vel også mulig at det vil være adgang til å få prolongert de private lån i dollar, slik at de ikke kommer til innfrielse i den tid som for oss er mest kritisk. Dessuten er det et moment jeg tror vi skal legge vekt på, og det er at overflodskrisen kan komme i løpet av den

periode det her er tale om. Kommer overflodkrisen, vil Amerika være nødt til å eksportere; også for et land som Amerika gjelder i noen grad det man sa nede i Tyskland, at «vi må eksportere eller dø». Hvis Amerika kommer i den situasjon at det ikke kan bli kvitt sine varer og derfor må regne med en stor arbeidsløshet, så kan det nok tenkes at vi vil kunne oppnå lån på betydelig lempeligere vilkår enn i dag. Kommer ikke krisen i løpet av dette tidsrom, vil våre dollarinntekter øke gjennom denne perioden. Jeg ser det derfor slik at konjunktorene, når det gjelder dette spørsmål, arbeider *med* oss enten det blir slik eller slik.

Det er blitt sagt av hr. Lindebrække at vi må regne med at 10-20 prosent av lånet går til amerikanske frakter og amerikanske forsikringspremier. Det tallet er så vidt jeg kan bedømme det, riktig, og vi risikerer da, hvis depresjonen kommer med en sterk innskrenkning av verdenshandelen, å måtte importere med amerikanske skip, mens våre egne ligger i opplag. Det er et resultat som ville være høyst bedrøvelig.

Vi gjorde den erfaring under krigen at vi skal handle etter det som vi mener er vår interesse, vi skal stå på vår interesse selv om det koster temmelig meget. Jeg tror det er en erfaring som vi skal gjøre bruk av også i dette tilfelle.

Jeg tror vi alle sammen føler en dyp skuffelse over at Amerika inntar denne holdning overfor oss nettopp i dette spørsmål. Det er gang på gang gitt uttrykk for at det var vår flåte som i det avgjørende tidsrom av krigen var en viktig faktor for at England kunne holde ut og derigjennom vinne krigen. At England holdt ut, var sannelig også i Amerikas interesse, og da er det dobbelt bedrøvelig at man nå derfra stiller betingelser som vil svekke vår maritime stilling. Jeg tror, selv om vi er små, at det kanskje kunne ha sin betydning for opinionen i Amerika om vi her sa nei til en slik betingelse.

Der er sterke krefter også i Amerika som går inn for en meget mer liberal långivnings- og handelspolitikk, og de krefter vil øke etter hvert som produksjonen stiger. Det er heller ikke utelukket at vi kan oppnå bedre betingelser senere. Men vi må allikevel, når vi treffer vår avgjørelse her, naturligvis regne med at vi *ikke* får bedre betingelser senere. Og da blir det første spørsmål: hva kan vi spare? Jeg vil peke på bilimporten. Det må kunne gå an å importere fra andre land. Jeg vil peke på filmen. Det er kanskje ikke så stor post, men den kan spares. Jeg mener at hvis vi vedtar flertallets innstilling, må vi gå til en valutamessig sanering over hele linjen, og da kan et spørsmål som dette med den amerikanske filmen også telle med. Jeg tror at en slik sanering vil kunne settes igjennom i nært samarbeid med den norske rederstand. Vi må innrette oss slik at vi i minst mulig utstrekning foretar våre kostbare skipsreparasjoner i Amerika; i mange tilfelle har man i så henseende et visst valg. Vi må få rederne til å kjøpe utstyr og utrustning til de skip som går på Amerika, i andre land, fortrinsvis her hjemme, og sende varene over. Det vil kanskje falle noe

kostbarere i kroner, men valutamessig ville det kunne være en stor vinning. Det er betydelige beløp det her gjelder. Jeg tror også man skal overveie det som hr. Løvlien nevnte, at vi i tilfelle får kjøpe litt færre skip i Amerika. Vi må også være forberedt på at vi må omlegge vår import. Vi må søke til andre land når Amerika på denne måten delvis stenges for oss. Vi må vel regne med at markedene i Mellom-Europa i løpet av de 2-3 år det her gjelder, vil bedres, slik at mange varer som nå bare Amerika kan levere, da vil kunne leveres fra de mellom-europeiske land.

Men allikevel, selv om vi tar alle disse momenter med i betraktning, tror jeg vi må regne med at vi må spenne livremmen inn. Det vil i noen grad forsinke vår gjenreisning. Jeg ser den konsekvens og jeg er ved min stemmegivning villig til å ta den.

Skulle mindretallet få medhold, går jeg ut fra at man vil forsøke å gjøre § 7 så illusorisk som mulig, ved fortrinsvis å bruke disse pengene til å kjøpe varer som ikke trenger skipning. Jeg vil peke på flymaskiner, på skipsutrustning og skipsutstyr for norske båter i De forente nasjoners havner og på skipsreparasjoner av norske skip ved verfter i De forente stater.

Endelig vil jeg til slutt si at når nå denne debatt offentliggjøres, tror jeg ikke det er meget man behøver å stryke. Jeg vil be om at man er oppmerksom på lånevilkårenes § 8. Så vidt jeg kan se er departementet forpliktet til å gi Export-Import-Bank alle de opplysninger som finansministeren ga her om vår valutamessige stilling overfor de forskjellige land. Det eneste moment som da bør holdes utenfor offentliggjørelsen, er det amerikanske synet på vår strategiske stilling under en eventuell kommende krig.

Hognestad: Det er selvsagt slik at flertallet ikke med en antydning har tenkt på å legge de motiver til grunn for finanskomiteens mindretalls grunnsyn som hr. Oftedal har gjort i den artikkel som jeg siterte. Jeg deler i det vesentlige den grunngivning som ordføreren i saken, hr. Lindebrække, har gitt uttrykk for, og i det vesentlige er jeg også enig i det som hr. Løvlien og hr. Wikborg har sagt. Jeg har sluttet meg til flertallet fordi jeg er av den oppfatning at dette lånet ikke burde aksepteres på de betingelser som foreligger. Det er ikke bare skibningsklausulen som er betenkelig, at en her går med på en avtale som krenker prinsippet om havenes frihet, og at en skal yde subsidier til den amerikanske skibsfart. Jeg tror det blir et dyrt lån. En av de yngre dyktige forsikringsmenn har foretatt en beregning over hva den virkelige rente på dette lånet vil bli hvis en regner med et fall i prisene. Nu er det gjerne riktig, det Arne Garborg har sagt, at av bøker blir ingen fullvis, og jeg vil ikke gå god for beregningen, men så meget trekker jeg ut av resultatet at dette lånet, alle forhold tatt i betraktning, blir et dyrt lån. Denne beregningen har jeg nettopp fått, og den er ikke forelagt i komiteen.

Finansministeren har tidligere gitt uttrykk for at han regnet med prisnedgang i Amerika om et år eller to. Det samme har den som har foretatt beregningene, gitt uttrykk for. Der er da regnet med at der går fra 5 mill. dollar i frakter, $\frac{1}{2}$ mill. dollar i assurance og $\frac{1}{10}$ mill. dollar i provisjon. Netto blir det igjen 44,4 mill. av dette lån. Jeg skal ikke trette med alle de tall og beregninger som er her, de kan få det hos meg, de som har interesse av det. Hvis en nu regner med at prisene ligger 20 % for høyt i dag, vil den effektive rente bli ca. 6,5 %. Regner en med 30 %, vil den effektive rente bli 7,7 %, og regner en med 40 %, vil den effektive rente bli ca. 8,6.

Direktør Jahn, som nylig er kommet hjem etter et besøk i De forente stater, har uttalt at vår anseelse og kreditt der borte er god. Jeg forstår ikke hvorfor vår kreditt der skulle bli dårligere om et år eller to. At Amerika om et år eller to, da vi muligens skulle behøve et dollarlån, skulle være i den stilling at det ikke kan yde utenlandske kreditter, er det selvsagt ingen som engang tør antyde. At Amerika da skulle ha mindre interesse av å yde oss kreditt enn i dag, har jeg liten tro på. Snarere tror jeg det motsatte er tilfellet. At et lån om to år, dersom en regner med fallende prisnivå der borte, skulle bli dyrere enn dette, kan jeg vanskelig tenke meg. Derfor her jeg funnet det meget betenkelig å gå med på disse lånebetingelser. Regjeringen bør pålegge rederne å oppfylle sine dollarplikter. Redernes private lån representerer et uheldig prinsipp dersom dette ikke skjer i forståelse med Finansdepartementet.

Da finansministeren var i finanskomiteen og la fram denne saken, tror jeg ikke at finanskomiteens medlemmer fikk inntrykk av at han satte noe inn på å få lånet vedtatt. Finansministeren la saken frem på en utmerket måte. Han nevnte alle de usikre faktorer en måtte regne med, at det ikke var noen gitt å beregne nøyaktig valutatilgangen eller valutabehovet. Jeg tror det ville være riktig om Regjeringen hadde bremsset noe på redernes veldige skibskjøp i utlandet. Vi setter nå altfor meget inn på ett kort. Vel seiler flåten vår inn svære beløp, men ingen tror at denne gullalder for skibsfarten vil vare. Vi må nok regne med at når mange av de skib som nu er kontrahert er ferdige, er de gode skibskonjunkturer slutt.

Jeg har hatt liten lyst til å stå som en av dem som har medvirket til at dette lånet blir akseptert, og jeg er fremdeles av den oppfatning at det ikke bør aksepteres, men jeg forstår nå at Regjeringen og finansministeren setter svært meget inn på at dette lånet blir vedtatt. Derfor spør jeg finansministeren om han kan akseptere en tilføyelse til mindretallets forslag, det måtte da bli en tilføyelse til det punkt 2 som hr. Lid tok opp, om at en ikke skal begynne å trekke på dette lånet før det forelegges Stortinget. Jeg kan ikke tenke meg at mindretallet har noe imot en slik tilføyelse. Jeg vil imidlertid ikke sette fram noe forslag før finansministeren sier fra om han ikke har noe imot det.

Jeg er klar over at en hermed godkjenner skibningsklausulen, og at det vil bli hevdet at en slik tilføyelse ikke har noen større verdi. Jeg ser det imidlertid ikke slik. Jeg regner med at har vi først tatt opp dette lån på de betingelser som foreligger, så vil nok amerikanerne sørge for at vi må trekke på det. Det er hevdet at amerikanerne egentlig er uenig i den klausulen, men at den bygger på et kongressvedtak som gjør det vanskelig å endre betingelsene. Jeg ser det tvertimot slik at amerikanerne ikke vil ha klausulen opphevet; ellers hadde vi ikke fått tilleggsbestemmelsen om at en må regne med at også forsikringen skal skje i dollar. Denne stramning av vilkårene har ikke noe med kongressvedtaket å gjøre. Jeg kunne fristes til å si at amerikanerne selv må finne disse lånebetingelser de byr oss, lite verdige. I hvert fall harmonerer de dårlig med alle de høystemte taler som amerikanske statsmenn holder om havenes frihet, og om at det nå må føres en handelspolitikk og en økonomisk politikk i det hele som fremmer levestandarden og samholdet mellom landene. Amerikanernes stilling til den japanske hvalfangst kontra norsk tror jeg heller ikke ut fra norsk syn er noe å være fornøyd med. Jeg hadde helst sett at Stortinget enstemmig hadde forkastet lånetilbudet. Det hadde ikke bare vært uttrykk for en naturlig reaksjon, men jeg tror også det hadde vært uttrykk for et riktig økonomisk syn. Tross dette er jeg villig til å bøye meg for finansministerens og Regjeringens sterke ønske om å få dette lånet.

Stranger: Jeg vil gjerne få understreke finanskomiteens ordførers uttalelse om at vi som går mot låneavtalen, ikke påtar oss noe ansvar for å utpeke importvarene under en beregnet valutainnskrenkning. Vi har heller ikke uttalt noe om vår stilling til omfanget av importen. Vi har selvsagt lov til å stille problemstillingen som vi har gjort. Vurderingen gjelder på den ene side vårt sannsynlige fremtidige kredittbehov av dollar og på den annen side de skadevirkninger som skipningsklausulen kan føre med seg, uten at vi påtar oss noe ansvar for prioritetsansettelsen av importvarene, og jeg understreker: likeså litt som vi drar den nasjonale innstilling hos komiteens mindretall i tvil.

Det er ikke nødvendig å komme nærmere inn på valutabehovet for en heldig gjenreise og de skadevirkninger skipningsklausulen fører med seg; det er gjort av komiteens ordfører og de andre som har deltatt i debatten. Jeg vil derimot få understreke de videre perspektiver vedtaket av denne låneavtalen har utenrikspolitisk, eller rettere de små nasjoners forhold til de store. I dag gjelder det valuta på den og den betingelse; i morgen kan det komme til å gjelde noe ganske annet på de og de betingelser. Det tales om det frie, fredelige økonomiske samarbeid mellom nasjonene og om havenes frihet, og det forekommer meg at når et tilfelle melder seg hvor den lille nasjon nettopp kan hevde seg, så skal den gjøre det. Hvis vi derfor vil aksentuere vår

stilling som en fritt seilende nasjon, bør vi ikke gjøre bruk av låneavtalen. Vil vi ut på det gyngende hav med minsket seilføring og mot nye skjær som det vil være vanskelig å gå klar av, da får vi godkjenne låneavtalen. Etter mitt skjønn betyr det selvoppgivelse i den kamp som de små nasjoner nettopp nå burde føre. Det er den fri konkurranse i internasjonal skipsfart som har gitt Norge dets stilling som sjøfartsnasjon, og jeg ser det som min plikt å gjøre mitt til at det gigantiske arbeid som er gjort, ikke ødelegges eller vanskeliggjøres. Jeg bare minner om at når faren er tilstede ved frakt av importerte varer, så gjør vel refleksjonene seg nokså snart også når det gjelder frakt fra Norge av eksportvarene. Jeg mener at vi her på et helt saklig grunnlag beskytter norsk skipsfart gjennom ikke å godkjenne låneavtalen, selv om denne valutamessig etter beregnede tall vil kunne lette gjenreisingsarbeidet, eller med andre ord: at vi kan komme til å måtte gjøre offer, - det er jeg klar over; men jeg synes at denne sak er offer verd.

Presidenten: Den reglementsmessige tid er snart forbi. Presidenten vil da foreslå at forhandlingene avbrytes og at møtet settes igjen kl. 13 - og anser det vedtatt.

Forhandlingene fortsatte kl. 13

Statsråd Brofoss: Jeg vil først besvare hr. Hognestads forespørsel om hvorledes en vil stille seg til en tilføyelse til det forslag til vedtak som inneholdes i proposisjonen med det tillegg som hr. Lid har foreslått.

Jeg fremhevet sterkt under mitt foredrag at vi vil ikke bruke denne kreditt før vi anser det absolutt nødvendig. Om en da vil ta inn en bestemmelse om at saken skal forelegges Stortinget - som melding eller i en annen form - før denne kreditt benyttes, så kan det fra mitt synspunkt sett ikke være noe til hinder for det. Jeg går ut fra at en da vil befinne seg i en situasjon hvor spørsmålet er mer eller mindre opplagt, også etter de uttalelser som er fremkommet fra dem som her representerer flertallet.

Mens jeg har ordet, vil jeg tilføye et par bemerkninger til de innlegg som er kommet. Jeg tror at en i dag med all sikkerhet kan si at vi før eller senere må komme i den situasjon at vi må ta opp kreditter utover de vi kan påregne i dag. Jeg vil få lov til å gjøre et lite regnestykke som får stå for hva det er, for jeg har ikke de faktiske tall tilstede. Så vidt jeg forstår vil gjenoppbyggingen av flåten kreve 2,8-3 milliarder i fremmed valuta. Av det dekkes i hvert fall ikke over 1500 millioner av assurancesummene. Altså er det, så vidt jeg kan forstå, et beløp på 1300-1500 millioner som må skaffes tilveie på annen måte. Her har vi da disponibel den rest som måtte være tilbake av flåtens løpende inntekter under krigen, etter fradrag av det som er forbrukt. Jeg tør ikke ha noen bestemt mening om det, men jeg antar at det ikke er over 800-1000 millioner. Det vil si

at under den forutsetning at vi kan balansere vår øvrige import med vår eksport - en forutsetning som vel ingen i denne sal kan stille - vil vi bare på vårt skipsbyggingsprogram ha et underskudd på 700 millioner, som må dekkes med kreditter. Da synes jeg det er ganske åpenbart at vi vil komme i en situasjon hvor vi må ha behov for utenlandsk kreditt. Derfor synes jeg det ville være riktig at en allerede idag ga uttrykk for på hvilket område en vil presse importen ned, og jeg er taknemlig for de antydninger som er kommet, bl.a. fra hr. Wikborg og hr. Løvlien, uten at jeg tør innlate meg på en vurdering av det som er antydnet, nemlig ikke å gå til et så stort skipsbyggingsprogram som en full gjenoppbygging vil innebære. Det er en stor sak som må drøftes mere før en kan uttale seg om det.

Jeg vil i forbindelse med det som er sagt om nedpressing av importen replisere overfor hr. Moseid at en kan ikke sammenligne med 1920. Hvis jeg ikke husker feil, var forholdet det at vi i 1919 hadde et netto tilgodehavende i utlandet på ca. 1 1/2 milliard, mens vi etter 2 års mer eller mindre fri import var kommet i den situasjon at vi hadde en netto gjeld på 1 1/2 milliard. Da gikk notorisk en altfor stor del til forbruk. Enhver som vil se på importpolitikken idag, må medgi at en har forsøkt å holde tilbake import til forbruk så langt som det overhodet er forsvarlig. Mange vil hevde at det er gjort lenger enn forsvarlig. Jeg vil overfor det perspektiv som der åpner seg med en ytterligere nedpressing av importen, få peke på den vanskelighet som vi kan komme opp i ved at ikke minst vår delegasjon i London på handelskonferansen uttaler seg for en fri - eller i hvert fall friere - handel. Da å skulle gripe til en faktisk nedregulering av importen lenger enn idag vil være litt av en strid mellom liv og lære. Jeg er klar over at en kan gi konsesjoner for en overgangsperiode, men her er det mange skjær som man skal manøvrere forbi uten å strande på et eller annet av dem.

Når det gjelder spørsmålet om utsiktene til fremtidig kreditt i Amerika, vil jeg si overfor hr. Wikborg at en skal være forsiktig med å resonnerer som om alle mennesker tenkte rasjonelt. Det er klart for utenforstående at Amerikas problemer vil være å bli kvitt en produksjon som det ikke kan avsette innenlands, og som vil resultere i omslag i prisene. En skulle da tro at Amerika var mer enn villig til å gi kreditter. Jeg vil minne om at vi hadde den samme situasjon i dette land i 1932-34, da bankene burde ha gitt mange kreditter, mens de gjorde alt de kunne for å inndra kreditter. Den enkelte resonnerer ut fra sitt snevre synspunkt, at et omslag fører med seg en konkurs her og der, tap for en eller annen bank. Bankene sier: Vel, nå må vi være forsiktige. Det er det som er konjunkturpolitikens tragedie, at det som passer for den enkelte, fører til ulykke for helheten. Jeg er fristet til å tro at ikke-rasjonelle momenter vil gjøre seg meget sterkere gjeldende ved et eventuelt konjunkturomslag enn de rasjonelle, og at det blir

mindre kredittgivning når omslaget kommer, enn det har vært hittil. Jeg tenker da på den private kreditt. Det er mulig at det kan oppveies av statskreditter, men amerikanske statskreditter betyr bibehold av den klausulen som vi her står overfor.

Jeg vil også si noen ord i anledning av et par momenter som hr. Wikborg bragte fram om de nye skips inntekter i valuta. Jeg har her i min fremstilling snakket om tiden fram til utgangen av 1948 som det tidsrom som har spesiell interesse i denne forbindelse. Der vil de nye skip telle svært lite. De kommer inn med sin fulle tyngde i 1949-1950. Og da vil situasjonen være at vi vel enda ikke klarer å dekke de forpliktelser som vi har påtatt oss for skipskontraktene bl.a. i Sverige. Der avhenger jo sluttresultatet ganske meget av mulighetene for å få en lengre kreditt i Sverige. Det kan jeg i dag ikke si mer om enn det jeg har sagt, nemlig at der er muligheter for det, men vi kan ikke bygge på noe bestemt tilsagn.

Jeg vil også få lov til å tilføye en bemerkning som får stå for egen regning. Når vi erklærer oss villige til å føre en restriktiv importpolitikk i strid med det vi plederer på handelskonferansen - og tilføyer hva hr. Lid også pekte på, nemlig våre bestrebelser på å reservere hvalfangsten for oss selv, våre bestrebelser for å begrense tråling utenfor norskekysten - så skal vi være svært forsiktige med å tro at hva vi her gjør, vil få noen innflytelse på amerikansk politikk. Jeg tror at vi ikke er i stand til å svinge Karl XII's sverd mot en stormakt.

Lindebrække: Jeg vil bare med utgangspunkt i noen bemerkninger som er falt under debatten på grunnlag av visse pressereferater få lov til å understreke at det er med særlig glede jeg for min del konstaterer hvor objektive og hvor saklige de drøftelsene var som fant sted i finanskomiteen, hvor de fra alle kanter var båret oppe av en felles vilje til å komme fram til et resultat som gagnar de viktige interesser det her gjelder. Jeg så det også som utslag av den samme behandling i komiteen, og jeg hilste også det med særlig glede, at vi her kom fram til et resultat på tvers av de politiske skillelinjer. Jeg sier ikke dette fordi komiteflertallets standpunkt er mitt eget standpunkt, men jeg sier det fordi jeg tror det har stor betydning at det markeres at det er mulig å komme fram til et resultat på tvers av de politiske skillelinjer i en sak hvor alle er klar over hvilken rekkevidde saken har, hvilke dyre interesser som her står på spill. Jeg vil ut fra dette henstille til hr. Hognestad å opprettholde sitt standpunkt i finanskomiteen.

Hognestad: Finansministeren brukte i sitt første innlegg så pass sterke uttrykk som å si at han ikke kunne ta ansvaret for at han ikke fikk dette lånet. For en sådan henstilling bøyer jeg meg. Han uttalte nå i sitt siste innlegg at han ikke hadde noe imot en tilføyelse til det punkt 2 som hr. Lid

tok opp. Jeg skal derfor fremsette følgende tilleggsforslag til punkt 2 i mindretallsforslaget:

«Det er Stortingets forutsetninger at kreditten holdes åpen som en valutareserve og at det ikke trekkes på den før saken påny er forelagt Stortinget.»

Så vil jeg til slutt rette en henstilling til departementet om å være litt mer hårdhendt før det slipper enkelte agenter til å innføre varer som jeg tror er overflødige. Jeg har inntrykk av at en del agenter, for å tjene penger, går på dørene i departementet og får tillatelse til å importere varer som jeg mener ikke er ønskelige.

Etter å ha referert Hognestads forslag uttalte

Presidenten: Så vidt presidenten har forstått, har finansministeren akseptert dette forslag. Presidenten går da ut fra at mindretallet også aksepterer det.

Lid: Jeg kan si at mindretallet kan akseptere det tillegg til mindretallets forslag.

Presidenten: Hr. Hognestads forslag blir da en tilføyelse til punkt 2 i mindretallets forslag.

Bøyum: Det er nokså vande problem vi står framfor i dag, det må ein vel vedgå frå alle kantar. Men eg synest likevel at problemstillinga er gjort litt for vanskeleg her. Vi kan i nokon mon vurdera korleis situasjonen vil bli, kva vi vil ha bruk for av valuta, og kva vi har sjanse til å få inn. Men ingen kan seia avgjort i dag - jamvel finansministeren kunne, så vidt eg høyrde, ikkje seia noko avgjort om kva vi kan få bruk for. Han har den og den trua, og eg må seia for min part at eg er langt på veg samd med han i det han har sagt. Men det det gjeld er kva sjanser vi har til å få eit lån no, og kva sjanser vi vil få i framtida, eg synest at det er nettopp brennpunktet i dette spørsmålet, og då synest eg det er eit litt lettvent resonnement, det som ein her har haldi seg til. Eg trur det er rett at vi ser litt på situasjonen, og situasjonen er i dag den at nesten heile Europa - i alle fall store partar av Europa - ligg nede i produksjon og er heilt avhengig av Amerika. Amerika er i dag i ein situasjon som det vel aldri har vori i, då alle land er avhengige ikkje berre av å kjøpa varer der, men også av å få kreditt der for alle dei varene som dei vil kjøpa, og det fører til at Amerika i dag kan diktera vilkåra. Det kan setja nesten kva vilkår det vil, så må dei andre gå med på det.

Ser vi på dei forhandlingane som gjekk føre seg mellom England og Amerika, viser det seg at det let seg gjera å forhandla med Amerika jamvel i dag. Det var ikkje liten kamp der, veit vi; men likevel, Amerika bøygde seg, og eg trur ikkje at det var for England si skuld så mykje som det var

for Amerika si eiga skuld at det gjekk med på dei vilkåra som vart sette der.

No blir det sagt at dette lånet er eit godt lån, og det kan vel vera sant. Det er etter måten rimelege vilkår når ein ser det noko laust. 3,1 pst. for dette lånet er vel ikkje så verst, jamvel om vi her i landet reknar det for å vera ein litt for høg prosent. Men eg trur at ein må leggja til ein del. Det er svært truleg, dersom vi går ut frå dei tala som hr. Lindebrække nemnde om 20 % av dette lånet til frakter, og ein så reknar med at fraktene vil bli på lag 50 % dyrare seinare, som det vart nemnt her for kol, at det vil bli eit stort pluss. No trur eg ikkje det same gjeld for alle varer; men likevel, det blir vel kanskje ikkje langt frå 4 % i rente. Likevel vil vi kunna seia at det er ikkje så heilt urimeleg. I ein naudsituasjon vil det kunna vera bra.

Men spørsmålet i dag er: Vil det bli så mykje dårlegare vilkår seinare? Er det truleg at det blir dårlegare vilkår? Finansministeren meiner, som vi veit etter det han har sagt, at depresjonen er her om ein 16-17 månader. Eg vil ikkje skriva under på det. Men går vi ut frå det, må vi rekna med at depresjonen vil føra til nedsett varebyte mellom landa og nedsett eksport frå Amerika. Det treng ikkje i og for seg å føra til at vår stilling på lånemarknaden blir dårlegare, det har eg vanskeleg for å tru. Og den rimelege konsekvensen av dette skulle då vera, - jamvel om det er noko motstridande interesser i Amerika i ein slik situasjon, dei vil då sjølv sagt få større interesse av å halda fraktfarten oppe, og kanskje måtta gje tilskot for å halda skipa sine og flåten sin i arbeid -, at det store spørsmål for Amerika blir eksporten for å halda folket sitt heime i arbeid. Litt etter kvart vil Europa bli meir sjølvhjelp, slik som vi har sett det her i Noreg. Det har gått fort fram heldigvis. Dersom det er truleg at Noreg har sjansar til å betala eit eventuelt lån som det tek opp, vil Amerika då ha større interesse av å gje eit lån enn det har i dag, då det ingen vanskar er med eksporten i Amerika. Eg trur ikkje det er heilt urimeleg om vi reknar med at vi vil koma opp i ein slik situasjon. Då skulle det vera rimeleg å tru at vi skulle kunna få like gode, for ikkje å seia betre, vilkår seinare.

I Noreg lika vi slett ikkje det som hende for ei tid sidan, den gongen statane tok til å gje hjelp til skipsflåten. Fraktene kunne ikkje greia dei utgiftene flåten hadde, og så vart det løyvt tilskot til flåten i mange land. Vi reagerte hardt mot det. I dette høve er det ikkje det som går for seg. I dette høve er det det at Amerika krev at vi skal betala dei fraktene som det treng for å kunna ha flåten sin gåande. Tenkjer vi oss at Amerika vil halda fram og utvida denne politikken sin til andre land, finst det vel ikkje noko land i verda som har større interesse av å protestera mot det enn Noreg.

Det er ein ting til som det kanskje er turvande å peika på, og det er valutaavtalen. Valutaavtalen skulle ha som sitt hovudformål å formidla valuta frå land til land, og

gjera det ikkje berre tosidig, men tresidig, ja fleirsidig, slik at valuta frå andre land kunne nyttast til betaling i Amerika. Det er målet for denne valutaavtalen, og det skulle vel ikkje vera utruleg at han også vil kunna greia litt av dette. Det skulle og gjera situasjonen litt betre for oss når det gjeld å skaffa oss valuta til å kjøpa varer i Amerika.

Den amerikanske stoda der har alltid vori og er framleis til å verta irritert over. Dei snakkar fint om frihandel, det er vel ikkje noko land i verda som talar meir om det enn dei gjer i dag; dei vil ikkje ha kontroll på nokon verdsens ting. Men det er ikkje noko land som set høgare tollmurar enn dei gjer, og som stengjer seg meir av enn dei gjer. Dei var med på Atlanterhavsfråsegna om fridom på havet. For meg ser det slik ut at dette må vera meint som ein fridom for Amerika, slik som situasjonen er lagt til rettes i den kontrakt dei har lagt fram for oss til godkjenning her. Dei hevdar at dei er meir demokratisk frie enn noko anna land i verda, og det kan vera noko i det - eg vil ikkje seia noko om det - men likevel set dei her i artikkel 8 i dette kontraktutkastet så harde vilkår for kontroll av oss, eg hadde nær sagt kross og krok, at eit slikt møte som det vi har her i dag for stengde dører, er ein illusjon. Etter det som vi i tilfelle går med på om vi godkjenner dette lånet, må vi gje alle dei opplysningar i alle fall til økonomisk vurdering av det heile, som vi no vil ha for oss sjølve, og det skulle då vera god grunn for dei som vil ha løynleg møte her, til å røysta mot ein slik kontrakt berre av den grunn. Skal vi her i Stortinget i dag godkjenna dette utkastet og godkjenna dette lånet, er det i og for seg ei utsegn beint imot Atlanterhavsfråsegna, og det er etter mi meining og ei utsegn rett imot valutaavtalen som vi før har godkjent. Eg ser det vidare slik at det og er ei nekting av det grunnlag som heile F.N. er bygd opp på. Vurderinga av om det kostar noko eller ikkje kostar noko for oss, får etter mitt skjøn verta som det vil. Jamvel om vi går ut frå at det kostar oss noko, meiner eg at vi ingen rett har til å bøygja kne og seia at kostar det noko i dag, så vil vi ikkje ofra noko på det. Eg tykkjer det her gjeld så verdfulle ting at det er vel verd å gå så langt som til å seia nei, vi godkjenner ikkje ting som går beint imot desse grunnleggjande prinsipp, som vi går heilt inn for. - Til det kjem at stoda vår i alt mellomfolkeleg samarbeid vert tolleg vanskeleg. Skal vi godkjenna dette i dag, så får vi det mot oss når vi vil prøva å fremja våre idear der. Men i dette høvet er det ikkje ein gong sikkert at vi taper noko på det.

Eg vil seia hr. Hognestad takk for det innlegget han gav. Det var klårt og konsist, og det var på ein veldig grei måte samla opp dei argument som talar mot å gå med på dette. Og eg vil seia rett ut at eg tykte synd på han då han kom til den konklusjonen han gjorde til slutt; eg syntest det var ille. Eg kan nok skjønna at han var i ei vanskeleg stode, det er ikkje det; men likevel var det synd etter det innlegget at

han skulle måtta slutta på den måten som han gjorde. Dette framlegget som han konkluderte med, har inga praktisk vekt så vidt eg kan sjå det. Det kunne like godt ha vori med det som hr. Lid gjorde framlegg om i tillegget sitt. Stortinget vil i alle tilfelle koma i ei tvangsstode dersom denne sak kjem opp i Stortinget på nytt. Då må vi seia B fordi vi seier A i dag, om vi godkjenner dette lånet. Vi har sviki prinsippa våre, det er vi ferdige med, det ligg bak oss, og då er det berre spørsmål om økonomien om vi skulle koma i ein slik situasjon at lånet vart turvande. Av desse grunnane som eg her har nemnt, synest eg det er heilt uråd for meg å vera med på å godkjenna eit slikt lån.

Komiteen hadde innstillet:

«St.prp. nr. 91 bifalles ikke.»

Presidenten: Mindretallets forslag med det av Hognestad foreslåtte tillegg til punkt 2 lyder:

«1. Stortinget samtykker i at der opptas en kreditt i Export-Import Bank i Washington for statskassens regning på 50 mill. U.S.A. dollars.

2. Stortinget uttaler som en bestemt forutsetning at Finansdepartementet vil nytte alle foreliggende muligheter for at § 7 i kredittavtalen ikke blir gjort gjeldende.

Det er Stortingets forutsetning at kreditten holdes åpen som en valutareserve, og at det ikke trekkes på den før saken påny er forelagt Stortinget.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og mindretallets forslag ble mindretallets forslag vedtatt med 72 mot 69 stemmer.

De 72 representanter var:

Astrid Skare, Watnebryn, Sørensen, Johannes Olsen, Mikkelsen, Arvid Johansen, Løbak, Johanne Pedersen, Aamo, Monsen, Hove, Jakob Pettersen, Rong, Flatabø, Oksvik, Alsvik, Ulrik Olsen, Hoem, Steffensen, Øines, Hamran, Andrå, Lars Moen, Smeby, Meisdalshagen, Ingvald Haugen, Rakel Seweriin, Hjalmar Larsen, Ragna Karlsen, Hognestad, Remseth, Stavang, Norevik, Versto, Selås, Evensen, Løberg, Sunde, Aldor Ingebrigtsen, Breivoll, Nils Jacobsen, Peder Jacobsen, Johan Wiik, Engelstad, Granli, Nygaardsvold, Skarholt, Dahlø, Gudrun Jacobsen, Johnsen, Øraker, Grønland, Eivind Eriksen, Johan Andersen, Henry, Magnus Johansen, Klara Skoglund, Arntsen, Hønsvold, Henry Jacobsen, Nylund, Kulien, Natvig

Pedersen, Friis, Egil Eriksen, Hartvig Svendsen, Strøm, Liv Tomter, Lid, Dahl, Konrad Knudsen, Breie.

De 69 representanter var:

Kittil Berg, Ingvaldsen, Vågnes, Løvlien, Frogner, Kjøs, Burull, Lavik, Tveit, Svarstad, Robberstad, Hareide, Utheim, Romundstad, Reiten, Ratvik, Bae, Cato Sverdrup, Djupvik, Moljord, Hårek Hansen, Tellander, Lyngstad, Ryen, Johanna Thorén, Christiansen, Stranger, Vatnaland, Vinje, Jakob Lothe, Lunde, Bøyum, Skogen, Svalastog, Wright, Berthelsen, Martin Andersen, Eidnes, Leirfall, Benum, Svinsås, Trædal, Tøndel, Lyng, Vogt, Agnes Amundsen, Solerød, Firing, Claudia Olsen, Asbj. Solberg, Grøner, Bredal, Fredriksfryd, Jenssen, Noddeland, Smith-Sørensen, Fjermeros, Moseid, Røiseland, Sven Nielsen, Westerlund, Oscar Olsen, Christie, Hope, Wikborg, Dalland, Sundt, Lindebrække, Tandberg.

Fraværende var:

Haldorsen (forf.), Berntsen (forf.), Broch (forf.), Markussen (forf.), Rostad, Ramndal (forf.), Rysstad (syk), Chr. Oftedal (forf.), og Kirsten Hansteen (forf.).

Etter forslag av presidenten ble enstemmig vedtatt:

Presidentskapet får fullmakt til å offentliggjøre innstilling, vedtak og ordskifte i den utstrekning som presidentskapet mener det er forsvarlig.

Protokollen ble deretter referert uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 13.45.